

FILMPILOT

FØRSKOLEBØRNS
MØDE MED FILMEN

Udgiver Februar 2009 / Det Danske Filminstitut i samarbejde med VIA University College, Det Æstetisk-Kreative Højskoleområde / Danske Børne- og Ungdomsfilmklubber. Med støtte fra Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender, SL's og BUPL's Udviklings- og Forskningsfond **Redaktion** Ditte Mejlhede og Line Arlien-Søborg **Grafisk design** Pernille Volder Lund, DFI **Oplag** 4.000 **Tryk** Schultz Grafisk **Papir** UPM Fine **Forsidefoto** *Drengen i kufferten*, Esben Toft Jacobsen **Forfatterportrætter** Teis Bruno, MEW, Ulla Voigt, Gitte Müller, Jan Buus, Anne-Katrine Buch Jensen, Carina Rosenbech Thybo. Det Danske Filminstitut / Gothersgade 55 / 1123 København K / tlf. 3374 3400 / www.dfi.dk

FILMPILOT

FØRSKOLEBØRNS

MØDE MED FILMEN

INDHOLD

6	Forord / ET NYT BLIK PÅ FØRSKOLEBØRNS MØDE MED FILM OG MEDIER <i>Ditte Mejlhede og Line Arlien-Søborg, DFI</i>
8	RESPEKTÉR SEKRETER! <i>Anders Morgenthaler, filminstruktør, forfatter og tegner</i>
11	UNIVERSET I FILM TIL DE MINDSTE BØRN <i>Miriam Nørgaard, børnefilmkonsulent, kort- og dokumentarfilm, Det Danske Filminstitut</i>
15	LEG, LEVENDE BILLEDER OG KULTUREL KVALITET <i>Carsten Jessen, forskningsleder og Stine Liv Johansen, post.doc, ph.d., Center for Playware, Syddansk Universitet</i>
19	DR B&U: BØRNEUNIVERSE PÅ BØRNEPRÆMISSER <i>Birgitte Fredsby, chefredaktør, DR B&U</i>
24	FILMPILOT <i>VIA University College, Danske Børne- & Ungdomsfilmklubber og Det Danske Filminstitut</i>
26	FRA DÅRLIG SAMVITTIGHED TIL ÆSTETISK OPMÆRKSOMHED – KONKLUSIONER PÅ EVALUERING AF FILMPILOT <i>Inge Schoug Larsen, cand. psych.</i>
30	NÅR MAN VÆLGER FILM TIL DE SMÅ BØRN <i>Line Arlien-Søborg, kreativ formidler, Det Danske Filminstitut</i>

34

..... **FILM I DE PÆDAGOGISKE LÆREPLANER**

Hanne Duus, lektor og kommunikationsmedarbejder, VIA University College

36

..... **MEDIEPÆDAGOGIK I DAGINSTITUTIONEN**

Jan Frydensbjerg, landskonsulent, Danske Børne- & Ungdomsfilmklubber

38

..... **FANTASIENS VIRKEMIDLER – FILMENS LEGEPLADS OG LÆREPLADS**

Jan Frydensbjerg, landskonsulent, Danske Børne- & Ungdomsfilmklubber

43

..... Interview / **VI SKAL TURDE VÆRE KULTURFORMIDLERE**

Hanne Duus, lektor og kommunikationsmedarbejder, VIA University College

46

..... Interview / **FILM I FINLAND**

Ditte Mejlhede og Line Arlien-Søborg, Det Danske Filminstitut

50

..... **PÅ OPDAGELSE I FILMSPROGET MED ERNST I SVØMMEHALLEN**

Ditte Mejlhede, uddannelseskonsulent, Det Danske Filminstitut

58

..... **FILM SOM KULTUREL ØJENÅBNER**

Hanne Duus, VIA University College og Line Arlien-Søborg, Det Danske Filminstitut

64

..... **VEJEN TIL DE GODE FILMOPLEVELSER FOR BØRN**

FORORD

Denne publikation er til dig, der har valgt at få en spændende oplevelse i Filmland sammen med børn mellem tre og seks år. Hvad enten du er pædagog, børnebibliotekar, børnekulturformidler eller forælder. Publikationen giver dig mulighed for at få en enkel og bred indføring i børns møde med filmen: Hvad kan de små børn li'? Hvad oplever de i filmens univers? Hvordan bruger børnene filmfortællingerne i deres leg? Og hvordan kan du lade børnenes filmoplevelser forplante sig i efterfølgende samtaler, lege og pædagogiske aktiviteter?

Du vil blive præsenteret for en masse idéer til, hvordan du kan arbejde med film i daginstitutioner – både pædagogisk og æstetisk. Du kan få en indsigt i hvilke filmfortællinger, der passer til de enkelte aldersgrupper, og hvordan filmmediet med fordel kan integreres i de pædagogiske læreplaner.

Derudover vil en filminstruktør, en børnefilmkonsulent, en forsker i børns møde med medier og DR B&U's chefredaktør berette om, hvad det er for billeduniverser, der fascinerer og griber børn.

Med publikationen følger en dvd med tre små filmperler til

de 3-6-årige børn: *Den lille ridder*, *Ernst i svømmehallen* og *Drengen i kufferten*. De tre film bliver omtalt i flere af artiklerne. To af filmene indgår i pædagogisk vejledende materialer, der byder på en masse forslag til pædagogiske aktiviteter med børnene – med afsæt i filmene.

I dag ved vi, at film og medier får meget lidt plads i daginstitutionerne. Og det på trods af at børn møder film og medier overalt i deres hverdag. Allerede fra de er helt små finder de deres yndlingskanaler med fjernbetjeningen eller klikker sig ind i eventyrlige virtuelle verdener med musen.

Og det er netop med afsæt i de små børns film- og mediebrug, at *Filmpilot* er blevet udviklet.

Filmpilot er et nyt efteruddannelsesstilbud til pædagoger i daginstitutioner. Målet med uddannelsen er at kvalificere pædagoger til at gå i dialog med børn og arbejde film- og mediepædagogisk med filmens muligheder.

De pædagoger, der allerede har deltaget i *Filmpilot*, oplever det som en stor berigelse at få viden om film og medier og værktøjer til at anvende denne viden i deres arbejde med

ET NYT BLIK PÅ FØRSKOLEBØRNS MØDE MED FILM OG MEDIER

børnehavebørn. De ser på børnene med et *nyt blik* og tager udgangspunkt i den virkelighed, børnene lever i *sammen* med film og medier.

En række artikler i publikationen tager direkte afsæt i *Filmpilot*-uddannelsen og har ladet sig inspirere af kursusindholdet og de problemstillinger og frugtbare debatter, der opstod blandt kursisterne. *Filmpilot* er blevet evalueret af Cand. psych. Inge Schoug Larsen og nogle af erfaringerne og konklusionerne er samlet i artiklen, 'Fra dårlig samvittighed til æstetisk opmærksomhed'.

Med denne publikation ønsker vi at dele erfaringerne med *Filmpilot* og præsentere et område, der har en stigende opmærksomhed. Der skal gøres en stor indsats for at få film- og mediepædagogiske aktiviteter ind i daginstitutionen. Vi vil derfor gerne være i dialog med dig for at sikre, at dine erfaringer med film og medier kan gives videre og indgå i fremtidige *Filmpilot*-tilbud.

Det er vores håb, at publikationen vil give dig lyst og inspiration til at begive dig ud i Filmland sammen med børnene ●

GOD FORNØJELSE!

Af Ditte Mejlhede og Line Arlien-Søborg

Det Danske Filminstitut

RESPEKTÉR SEKRETER!

ANDERS MORGENTHALER
Filminstruktør, forfatter og tegner

HVORDAN MAN SKRIVER SJOV TIL EN SNOTUNGE PÅ 3-6 ÅR

”Husk nu kagen i hovedet, prutten i bukserne, hundelorten på gaden, tisset i sneen, ellevetallet under næsen og alle de andre ting vi satte pris på som børn.”

Jeg er blevet bedt om at skrive en tekst på minimum 5000 tegn om, hvordan man laver noget, der er sjovt til små børn (læs hvordan kan du leve af at underholde små børn?). Men jeg behøver slet slet ikke så mange tegn.

Her kommer den enkle opskrift, der ikke kun gælder film, men kan bruges på alle underholdningsplatforme til de små: Brug alle tænkelige situationer, der involverer lort. Disse situationer kan derefter varieres ved at udskifte ordet lort med pis, tis, savl, opkast, skæld, udslæt og mudder. Det ville man i princippet kunne leve af resten af sit liv. Først gennem bogudgivelser, måske lidt tv, så en stor urentabel, men vel brand'et film, og til sidst gennem den helt store b-indkomst mother fucker!

Højtlæsning i institutioner og ved byfester: 10.000 til 15.000 kr. pr. optræden og store muligheder for at få sin snas af de jyske dollars – også kendt som sorte penge.

(Note: Før i tiden ville man kunne tilføje en billig pladeproduktion med lidt euro techno beats og vibrator på små pigestemmer, men det er ikke længere rentabelt, så fokuser på road showet til de understimulerede institutionsbørn).

Slut.

Det var ca. 1200 tegn, give and take et komma eller to, der rettes i korrekturlæsningen. Så spørgsmålet er, hvad jeg skal stille op med de sidste 3800 tegn?

Carsten og Gittes filmballade Foto: Teis Bruno

”Brug alle tænkelige situationer, der involverer lort. Disse situationer kan derefter varieres ved at udskifte ordet lort med pis, tis, savl, opkast, skæld, udslæt og mudder. Det ville man i princippet kunne leve af resten af sit liv.”

Man kunne jo prøve med lidt argumentation, men jeg advarer på forhånd! Jeg er ikke universitetsuddannet, så folk med rullekrave og cand.mag. hvadsomhelst plus tilhørende kedeligt sexliv kan allerede stoppe her og trygt afskrive artiklen her som idioti.

Det er vigtigt at respektere små børns behov for oplevelser med sekreter. Vores opgave som voksne, der underholder

små børn må så være at vægte lige dele moral, etik, fantasi og fæces. Jeg har skabt hele Carsten og Gitte universet på en enkel oplevelse, nemlig *Peter Pedal*. Den film kunne have været én lang fantastisk historie om den nysgerrige abe, der piller i alt og alle. Men filmen skulle partout have en 'voksen' narrativ historie om et museum, der ikke er rentabelt. Pisse lige gyldigt, når små børn helst vil se Peter smage på ildfluer og male med røven.

Hvorfor tør vi voksne ikke bare gå med på deres fascination af det enkle? Vi skal altid lige presse ind, at man skal huske at være god mod dyr, at man ikke må drille, og at man allerede nu godt kan forberede sig på at lægge til side til en kapitalpension. Jeg er ikke selv sluppet fri af de tvangstanker.

Så i *Carsten og Gittes filmballade* ville jeg have så mange enkle sanselige oplevelser med som muligt på de 45 minutter, filmen varer. Og det er det format, jeg mener, helt små børn kan holde til i bio-sammenhæng, (indsæt modargumentation). En anmelder gav mig 2 stjerner for at påstå, at børn havde en lavere koncentrationsgrænse end voksne, citat (efter hukommelse): "Hvorfor insisterer Morgenthaler på, at børn ikke kan tåle det lange format? Min datter har set Hayao Miyazaki film uden problemer."

Jep, men så er det, fordi din datter er datter af en kultur-radikal filmanmelder. De resterende 98 % af danske børn vil efter 45 minutter enten på toilettet anden gang eller bare ud af deres krop.

Igen er det de voksne, der er problemet. Vi har set frem til halvanden times stabil puls i mørket, uanset at det er en illusion. Men jeg vil give anmelderen så meget, at 45 minutter var lige i underkanten. Den skulle have været 50 minutter. Men det var et sidespor.

Jeg synes ikke, man skal fravælge alle andre elementer af livet i sin kommunikation til små børn, men blot huske det sanselige. Jeg har, i kraft af min guddommelige indsigt i små børn, forsøgt i min kommende oplæsningsbog at tage udgangspunkt i det sanselige – prut, savl, varme, kulde og ja lort, men det så i form af flodhestemøg. Så teknisk er det vel ikke lort, som vi forstår det, men snarere gødning. Jeg har så tænkt historier rundt om disse sansninger og skrevet, hvad jeg som voksen synes er sjovt og ikke tænkt, hvad de små ellers synes er sjovt. For når det kommer til

stykket, så synes vi voksne jo også, det er sjovt med sekret-sansninger.

Min pointe er, at i arbejdet med disse historier er der ikke kommet en masse platte, ligegyldige og hurtige fortæller-kalorier på siderne. Der er kommet historier om liv og død, kærlighed, om ensomhed og ondskab. Der er sågar kommet en historie på banen om hukommelsestab, der tager sit udgangspunkt i en gigantisk lang snotter. Jeg kan ikke afsløre for meget, men blot sige, at snotteren er historiens livline, og det er helt bogstaveligt.

Så kære alle medforfattere, amatørtryllekunstnere, vikarer og vuggestue-gøglere. Husk nu kagen i hovedet, prutten i bukserne, hundelorten på gaden, tisset i sneen, ellevetallet under næsen og alle de andre ting vi satte pris på som børn. Og vær søde ikke at ofre disse basale og banale oplevelser til fordel for samspilsramte forældre, mobning, global opvarmning og evnen til at drage omsorg for hver andre. Men mix det til en smoothie, som kan søde de smås liv uden brug af raffinerede kulhydrater.

I alt 5.015 tegn ●

Af Anders Morgenthaler

Filminstruktør, forfatter og tegner

ANDERS MORGENTHALER (født 1972), filminstruktør, forfatter og tegner. Den Danske Filmskole i 2002. Stiftede sammen med Sarita Christensen selskabet Copenhagen Bombay i 2006. Her udvikles primært produkter til børn og unge. Står bl.a. bag tv-serien *KatjaKaj og BenteBent*, animationsfilmen *Princess*, dramaet *Ekko* og er konceptuerende instruktør på *Carsten og Gittes filmballade*. Forfatter til flere børnebøger bl.a. *Bjarnes tænder* og *Baobabtræet*. Udgør den ene halvdel af duoen WulffMorgenthaler. Udkommer snart med animationsfilmen *Æblet og Ormen*.

UNIVERSET I FILM

TIL DE MINDSTE BØRN

MIRIAM NØRGAARD
Børnefilmkonsulent,
kort- og dokumentarfilm,
Det Danske Filminstitut

Miriam Nørgaard reflekterer over hvilke billeduniverser, der fascinerer og griber børn.

Da jeg var barn, elskede jeg at komme på Zoologisk Museum. Det bedste var at gå og kigge på de 'små' og dog uendelige verdener, som var stillet op i glasmontrerne, hvor de udstoppede dyr var udstillet. Der var en fugl i sin fuglerede i gang med at fodre sine unger. Reden var foret med dun, blade og kviste og lå mellem nogle grene, blandt andre grene, med massevis af blade på. I baggrunden var der et billede med andre træer på, så jeg kunne fornemme skovens dybde, og i højttaleren kunne jeg høre skovens lyde og fuglene dér. Jeg kunne falde helt i staver over de montrere. Jeg drømte mig

”Der kan sagtens være alvorstøner i småbørnsfilm også. Det er bare fattigt for ungerne, hvis virkelighedens alvorstøner er den eneste farve, de får lov at se og smage i fortællingen.”

ind i landskaberne, forestillede mig, hvordan verden ville være, hvis jeg var en fugleunge, som lå så blødt i min rede, opad min mors varme krop, blandt alle de andre små fugleunger, blandt de grønne blade. Sikken en ballade vi skulle lave ...

Sådan oplever jeg også nutidens småbørns lyst til at give sig i kast med historier. I min optik åbner gode film til de mindste børn op for universer og verdener, som barnet har lyst til at kaste sig ud i. Dykke ned i og drømme sig væk i. Den stemning, som ligger i universet og i fortællingen er afgørende for med hvilken tilgang, barnet møder fortællingen. Her er det min oplevelse, at det kunstneriske niveau har meget at sige i formidlingen af den stemning, som fortælleren ønsker at viderebringe i sit publikum. Det, at det er smukt, pirrende, prikkende, legende, vildt – både i sit udtryk, men også i

historiens indhold og budskab – er med til at åbne og skabe en nysgerrighed i de små.

CYKELMYG OG FLØJTELØSE MINISEKTER

Siri Melchior's korte film, *Fløjteløs*, er et eksempel på dette. Universet tager udgangspunkt i et træ i en storby, hvor den lille Fløjteløs bor. Han kan ikke fløjte, ligesom alle de andre småfugle i træet, og tager ud i byen for at lære det. Filmen er animeret i kartoffeltryk, som optræder levende og vibrende, og man må bare overgive sig til de barnlige, simple og stærkt kunstneriske tegninger, som karaktererne og universet er skabt af. En anden film, som også giver én lyst til selv at dykke ned i universet, er Jannik Hastrups og Flemming Quist Møllers *Cykkelmyggen* og *Dansemyggen*, der som bogen, forstørrer og giver liv til en verden, som vi godt ved eksisterer, men som vi er alt for store til at forstå, nemlig livet i en eng ved et vandhul. Universet her er ikke kun tryllebindende, men også visuelt utroligt stærkt, holdt i klare akvareller. Ligeså er der i *Carsten* og *Gittes filmballade* flere eksempler på dragende universer, som åbner sig på inviterende vis for de helt små blandt publikummerne. På tv vil jeg fremhæve franske *Minisekterne* (fr. *Miniscule*), som tør fortælle sin historie uden brug af dialog og menneskelig tale, tør fortælle gennem næsten tavse sekvenser, gennem ren sansning og oplevelse af handlingen. Fælles for de tre titler er, at der er tid og ro til at gå i dybden med detaljen.

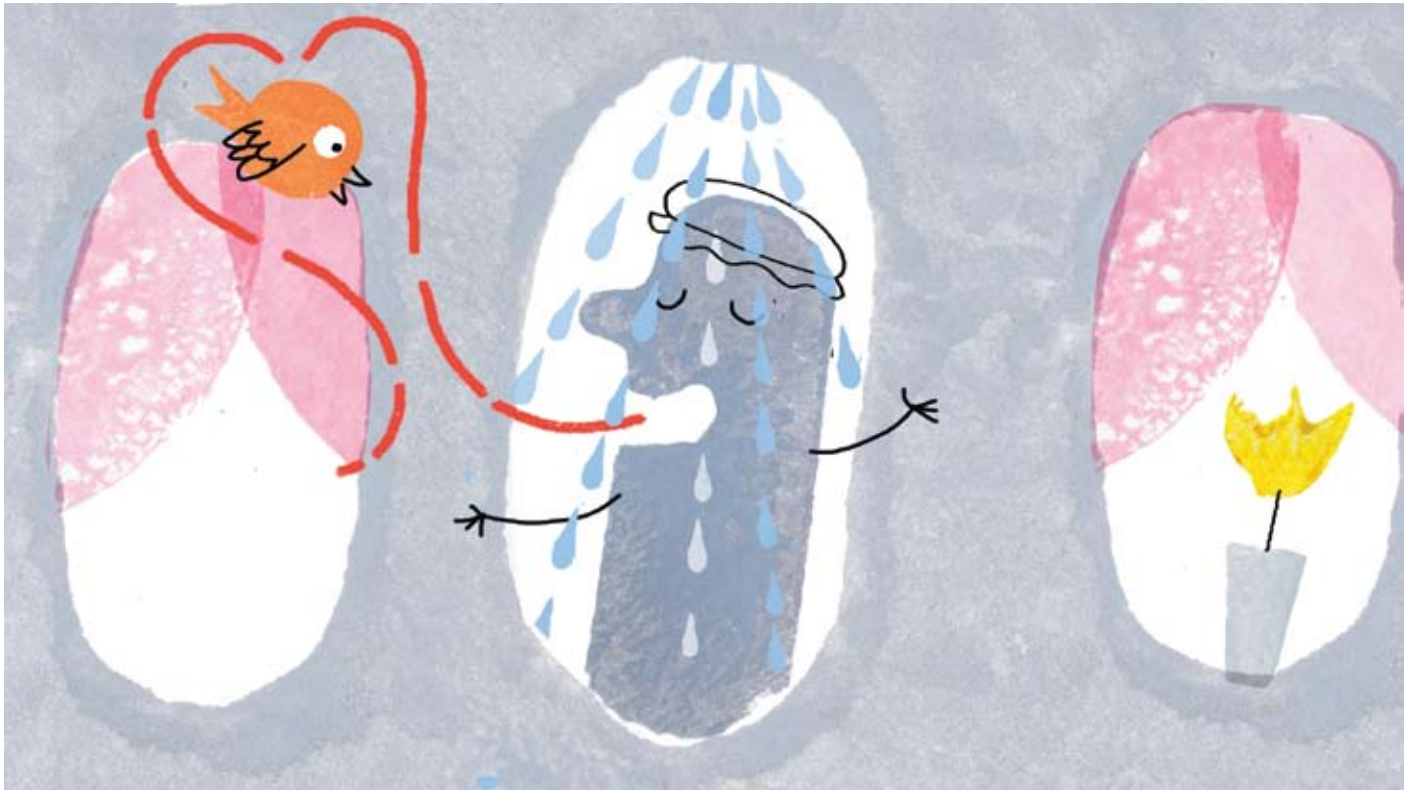
BØRN ÅBNER DERES SANSER OG SUGER FILMEN TIL SIG

Jeg tror på, at det skal være trygt at se film, når man er helt lille. Ikke at filmene ikke må have kant og være alvorlige og farlige. Men når vi har med de helt små at gøre, sidder de klar med helt åbne sanseapparater og bare ser. De har ikke genre-fornemmelser og stor erfaring som tilskuer endnu. De er vant til at se en masse film og tv, som ikke er skabt

til deres alderstrin og erfaringsgrundlag, og som de derfor ser uden de store følelsesmæssige påvirkninger. Det er spændende og dragende, men følelsesmæssigt sættes de ikke i svingninger. Så ungerne er, fra de er helt små, vant til at se masser af tv og film. Derfor kan de også sagtens sidde og se film med deres større søskende, som er relativt voldsomme, uden at blive skræmt. For filmene går ofte hen over hovedet på dem. Men er filmen skabt til dem, til deres udviklingstrin og ud fra den verden, som ungerne er optagede af, og er den dramatik, som ligger i fortællingen foldet ud og gjort levende – *gribes de*. De åbner deres sanser og bare suger filmen til sig. Men fordi de ikke kender til dramaturgi og filmiske genrer og virkemidler, kan det virke ret så voldsomt, hvis filmen pludselig ændrer karakter og bliver voldsom. Det kan opleves som næsten farligt, som hvis en voksen pludselig begynder at hæve stemmen, og man bliver skræmt og lukker af i oplevelsen for at passe på sig selv. Og derfor har fortælleren en stor opgave foran sig og et stort ansvar at påtage sig, når hun eller han vil fortælle historier til de helt små.

DEN LILLE PIGE MED SVOVLSTIKKERNE

Der går ofte næsten kulturpolitik i den, når vi taler om, hvad det er, børn skal kunne forstå. Hvad det er, som vi som voksne skal præsentere børn for. H.C. Andersens *Den lille pige med svovlstikkerne* er et eksempel på den mest rå historie af alle, historien om voksne, som uddrager sig deres ansvar for et barns overlevelse, og barnet går til grunde, mens de voksne er ligeglade. Nu er den historie ikke en historie, som egner sig til de mindste børn, men en historie som de fleste voksne nok vil vente med at præsentere deres børn for, til de er kommet i skolealderen. Men jeg vil alligevel tage den med som eksempel. Jeg mener, at børn også skal møde den slags rå historier, da de er en del af en forståelse for verden. Men måden historien fortælles på er igen altafgørende for, om barnet kan rumme det, som fortælles, eller om det fortælles

Fløjteles Foto: Siri Melchior

med sådan en alvorstone, at barnet i sin oplevelse må vende sig væk fra historien, fordi det bliver for hårdt at kapere. Havde historien kun været til voksne, havde den nok udeladt den lille piges forestillingsevne. Men sådan er historien ikke. Historien handler ikke om, at de onde voksne på den anden side af ruden ikke hjælper hende. Historien handler om pigens behov. Omhandler hendes eventyrlige evne til at fantasere sig til det gode liv, til den kærlighed hun ikke møder i den virkelige verden. Og fordi historien tager denne del så alvorlig

og gør det med så stor ægthed og varme, gør det historien om det ubærlige til at bære.

DE UNIVERSELLE FORTÆLLINGER RAMMER UNGERNE

Historiemæssigt tror jeg, at småungerne også kan kapere en del, blot det er fortalt på en måde, som de forstår, og i et fortælle-mæssigt tempo, som de kan kapere. Jeg tror på, at en del universelle historier rammer ungerne, selvom de ikke

Fløjteløs Foto: Siri Melchior

selv har været i oplevelsen og i dilemmaet endnu. De universelle emner er kodet i os som mennesker. De ser ud på forskellig måde i forskellige aldre, men grundlæggende er det de samme historier. Vi søger det samme gennem livet, vi søger forståelse af, hvad det vil sige at være menneske i forhold til andre og i forhold til verden. En film som *Snemanden* f.eks., handler om det at møde en anden, som er totalt forskellig fra én selv, men som drengen i filmen er ligesindet med. Der er en forståelse imellem de to, og et venskab opstår på fortryllende vis. Men *Snemanden* er ikke én, som kan blive i drengens liv, og derfor tvinges drengen til at tage afsked med en ven, som han gerne havde ønsket at beholde. For mig er det et centralt tema, som følger os som mennesker gennem resten af vores liv, om vi er børn, voksne eller gamle.

NYSGERRIGHED OG ALVOR I EMIL FRA LØNNEBERG

I forhold til småbørnspublikummet tror jeg på historier, hvis klangbund er livsglæde, nysgerrighed og undren over verden. Overraskelser og nye horisonter er spændende og pirrende.

Lidt som *Emil fra Lønneberg*. Han er fyldt med ovenstående, men samtidig klinger der også her en alvorstone, en voksen verden med alle dens konsekvenser nedenunder. Små børn ved godt, at de er afhængige af den verden, som voksne sætter op for dem. Derfor må historierne også godt tage udgangspunkt i den verden. Det behøver ikke være fuglereeder og mærkværdige fantasiverdener det hele. Men selvom Emils verden ikke altid forstår Emil og ofte sætter hårdt ind over for ham, kan man ikke knække Emil, ikke ret lang tid ad gangen i hvert fald. Lige gyldigt hvor mange timer han så skal sidde og snitte træmænd i brændeskuret. Så der kan sagtens være alvors toner i småbørnsfilm også. Det er bare fattigt for ungerne, hvis virkelighedens alvors tone er den eneste farve de får lov at se og smage i fortællingen. Så bliver det i mine øjne mere fortællerens tilbageskuende blik på egen barndoms-smerte end det bliver en opdagelse af verden med ungerne i centrum. I stedet for at åbne sig for de muligheder, som gemmer sig i tilstedeværelsen i et nu. I øjenhøjde med de mindste ●

Af Miriam Nørgaard

Børnefilmkonsulent, kort- og dokumentarfilm
Det Danske Filminstitut

MIRIAM NØRGAARD filmkonsulent for børn og unge på kort- og dokumentarfilm, Det Danske Filminstitut, siden 2006. Uddannet filmklipper fra Den Danske Filmskole 1997. Miriam Nørgaard har fungeret som klipper på film som *Klatretøsen*, *En som Hodder*, *Lad de små børn*, *Pusher 3* og *Blinded Angels*.

Miriam Nørgaard nævner følgende film: *Miniscule*, (på dansk *Minisekterne*) af Thomas Szabo, Frankrig, (sendes i DR's Morgenhår). Filmatiseringen af *Emil fra Lønneberg* af Astrid Lindgren. Filmatisering af H.C. Andersens *Den lille pige med svovlstikkerne*. Filmatisering af H.C. Andersens *Snemanden*. *Cykelmyggen* og *Dansemyggen* af Jannik Hastrup og Flemming Quist Møller, spillefilm, 2007. *Fløjteløs* af Siri Melchior, kortfilm, i DFI-distribution fra 2009.

LEG, LEVENDE BILLEDER OG KULTUREL KVALITET

STINE LIV JOHANSEN
Post.doc, ph.d.
Center for Playware,
Syddansk Universitet

CARSTEN JESSEN
Lektor, ph.d., forskningsleder
Center for Playware,
Syddansk Universitet

Det er ikke til at overse, at levende billeder spiller en stor rolle i børns leg. Lydlige udtryk, kropslige bevægelser, sange og småbidder af fortællinger finder vej ind i legene og det sociale samvær børn imellem. Film og tv er i dag én af de vigtigste inspirationskilder for legen, og alene af den grund er det naturligvis vigtigt, at børn møder gode film og godt tv.

HVAD ER GOD KULTUREL KVALITET?

Kriterier for, hvad der er god kulturel kvalitet, er sjældent enkle eller nemme at opstille, og vi har ikke tænkt at gøre det nemmere i det følgende, hvor vi vil argumentere for at anvende forskellige sæt af kvalitetskriterier, når man vurderer

levende billeders betydning for børn. Det skyldes, at de kriterier, der kan anvendes i en klassisk pædagogisk og dannelseskulturel kontekst, hvor blikket er rettet mod børns udvikling og læring, kommer til kort, når man skal forklare, hvorfor børn ofte foretrækker film og tv, der forekommer at være af uhyre ringe kvalitet, hvilket nemt giver anledning til frustrationer hos voksne.

Dansk børnekulturpolitik satser målbevidst på, at børn skal møde kultur af høj kvalitet, fordi det vil højne deres kvalitetsans. Det er en underforstået antagelse, at børnene så før eller senere vil fravælge dårlige produkter. Kulturpolitikken bygger grundlæggende på en kamp mod underlødige (kommercielle) medier, der lokker og forfører med farverige fortællinger og forenklede handlinger. Denne kamp, der blev indledt for mere end hundrede år siden, da de første indianer- og detektivromaner for børn og unge kom på markedet, har kun haft en begrænset succes, og den bliver stadig vanskeligere med strømmen af nye, lettilgængelige billedmedier. Bedømmer man kampen for kulturel kvalitet i børnehøjde på den baggrund, kan det næsten kun give anledning til stærk frustration, og bedømt ud fra, hvad der finder vej til børns leg i hverdagen, må kampen nok erklæres for tabt. Her er det *Barbie* som svaneprinsesse eller de seneste seje *Ninja*

”Medier og legetøj er tiltrækkende for børn, netop fordi de er gode redskaber, der medvirker til at skabe socialt samvær og leg.”

Foto: Børnehaven 'Illusia', Helsinki

Turtles spark, der sætter dagsordenen og udfordrer det klassiske kulturbegreb.

ET ALTERNATIVT KVALITETSKRITERIUM

Problemet i den ovennævnte kulturpolitiske synsvinkel er, at den skaber en unuanceret modsætning mellem god og dårlig kultur, hvor det ville være mere konstruktivt og korrekt at se forskelle. Film og andre levende billeder kan være gode pæda-

gogiske redskaber, men det er vores synsvinkel, at der også findes mange produkter, hvis formål er et andet end udvikling og læring. Hovedparten af de såkaldt underlødige medieprodukter har som mere eller mindre bevidst formål at skabe leg i de konkrete situationer, hvor de bruges. Det er derfor kun meningsfuldt at spørge til deres kvaliteter i relation til legen, og under den synsvinkel fungerer de ofte fremragende. Det vidner deres popularitet blandt børn ganske klart

Foto: Børnehaven 'Illusia', Helsinki

om. Medier og legetøj er tiltrækkende for børn, netop fordi de er gode redskaber, der medvirker til at skabe socialt samvær og leg. Det kan iagttages i deres rollelege i børnehaven, hvor mediefigurer ofte er afsæt for lege, eksempelvis når figurerne leverer en kampdynamik, der kan anvendes af drengene i deres kampe. Her trækkes på et lager af referencer fra populærkulturen fra *Star Wars* til *Kung Fu Panda*.

Vores argumenter for at anvende leg som et alternativt kvalitetskriterium får først egentlig mening, hvis legen ikke uden videre forstås som et middel til børns læring og udvikling, men i stedet som et grundlæggende menneskeligt gode, der bærer formålet i sig selv, hvor – kort sagt – ønsket om oplevelsen af at være 'i leg' i nuet er en central drivkraft for menneskelige aktiviteter uanset alder. Denne forståelse af leg, der adskiller sig fra den pædagogiske og udviklingspsykologiske opfattelse, har en lang tradition bag sig i den filosofiske videnskab, ligesom den spiller en central rolle i de æstetiske og kunstneriske videnskaber. Denne legeforståelse gør det muligt at se børns brug af indhold

”Børn bruger medierne og er ikke ofre i samspillet.”

fra de kommercielle film- og tv-produkter som råstof for og redskab i deres mange daglige projekter med at skabe leg med hinanden. Og det betyder, at den læring, der finder sted, har til formål at skabe legen – ikke omvendt – fordi det for barnet i leg er væsentligt at kunne mestre de rigtige spark eller de rigtige dansetrin.

SAMSPILLET MELLEM BØRN, MEDIER OG LEG

Vi argumenterer således for, at man både skal se film og andre levende billeder som et pædagogisk middel i relation til læreplaner, og som et redskab blandt andre, som børnene anvender som hjælpemiddel til at skabe leg i konkrete situationer. Børn bruger medierne og er ikke ofre i samspillet. Samspillet mellem børn og medier starter imidlertid ofte meget tidligt hjemme foran tv'et og videoen med yndlingsfilmene.

For de yngste børn er mediebrug kropsligt funderet, og det kommer til udtryk på forskellige niveauer. Barnet lader her medieuniverserne indgå i sin leg, bevæger sig hele tiden til og fra og er meget sjældent tavs, stillesiddende eller fokuseret ret længe på tv'et. Medierne kommer derved til både at fungere som underlægning for legen og til at blive inddraget aktivt i denne, når det passer til som inspiration. Barnets egen krop fungerer som en slags reflektorisk klangbund for receptionen af medieindholdet. Rytmer afprøves på barnets egen krop, ligesom barnet reagerer på de stil- og genremæssige kendetegn, som det genkender.

For et barn på halvandet år er der en stærk tendens til, at bevægelser og musikalske udtryk, der lægger op til bevægelse, er særligt tiltrækkende og aktiverende, og denne ten-

"I dag er det Barbie som svaneprinsesse eller de seneste seje Ninjas Turtles spark, der sætter dagsordenen og udfordrer det klassiske kultur-begreb."

dens holder sig også i børnehvealderen, hvorfor der nødvendigvis må være plads for krop og bevægelse, når børn præsenteres for film i den alder. At se film sammen med andre – forældre, søskende eller kammerater – lægger også op til en legende, kropslig oplevelse, mens filmen kører og efterfølgende. De senere års store succes for MGP er et udtryk for dette. Her er tale om et populærkulturelt program, der har skabt afsæt for mange timers leg, ikke mindst via de tilhørende cd'er med musikken.

MEDIER I MANGE FORMATER

Børns mediebrug er ofte koncentreret omkring bestemte indholdselementer og langt fra altid om en fortløbende fortælling. De bruger medierne til at understøtte deres interesser for bestemte ting, for eksempel dyr eller køretøjer, og det er karakteristisk, at det medieindhold, børnene er glædest for, er forankret i et multimodalt kredsløb, hvor film, andre medier og fysisk legetøj spiller sammen. Børnene har både *Byggemand Bob* eller *Cirkeline* 'på film' og 'på bog', lige som de har figurerne som LEGO eller tøjdyr, på t-shirts og strømper og på sengetøjet hjemme på værelset.

Børns mediebrug må imidlertid ikke ses som en relation mellem et enkelt barn og et medieindhold. Mediebruget finder sted i et i forvejen etableret praksisfællesskab, enten i familien hjemme i stuen, med fredagens aftenhygge som et fremstående eksempel, eller i det legefællesskab, som børnene selvstændigt skaber og er en del af i daginstitutionen.

Gennem praksisfællesskabet lærer børn, hvad der er skidt og kanel, og fællesskabets normer sætter dermed rammerne for, hvad der har betydning i den konkrete kontekst. Også her vil der ofte være tale om ganske anderledes kriterier for, hvad kulturel kvalitet er for en størrelse. Kriterier der er baseret på filmens muligheder for at skabe god leg ●

Af Stine Liv Johansen

Post.doc, ph.d.

Center for Playware, Syddansk Universitet

Carsten Jessen

Lektor, ph.d

Center for Playware, Syddansk Universitet

STINE LIV JOHANSEN Post.doc, ph.d. Center for Playware, SDU
Forfatter til ph.d.-afhandlingen 'Seere i bleer – små børns møde med medier'

CARSTEN JESSEN Lektor, ph.d. Forskningsleder, Center for Playware, SDU. Mangeårig forskning i computerspil, medier, børn, leg og børnekultur

LITTERATUR Jessen, C. (2004): "Legen som kvalitetskriterium." *Børnekulturens Netværk – statusrapport 2004*. Børnekulturens netværk. Jessen, C. (2006): "Virtuelt Materiale. Mødet mellem småbørn og interaktive medier". In *Slip fortællingen løs. Kunst- og kulturformidling til de 3-6-årige*. Børnekulturens netværk. Jessen, C. (2006): "Det bedste er, at man selv kan gøre noget". In *Når børn møder kultur. En antologi om formidling i børnehøjde*. Børnekulturens netværk. Jessen, C. & C.B. Nielsen (2005): *Børnekultur, leg, læring og interaktive medier*. Uddrag fra "The changing face of children's play culture", www.carsten-jessen.dk. Johansen, S.L. (2007): *Toddlers Watching TV. A study on the role of electronic media in the everyday-lives of one to three year old children*, www.medienpaed.com/13/johansen0710.pdf. Johansen, S.L. (2008): *Seere i bleer – små børns møde med medier*. Ph.d. afhandling. Institut for Informations- og Medievidenskab, Aarhus Universitet. Upubl.

DR B&U: BØRNEUNIVERSER PÅ BØRNEPRÆMISSER

BIRGITTE FREDSBY
Chefredaktør, DR B&U

De elsker dem – Bamse og Kylling, Sigurds Bjørnetime, LilleNørd og alle de andre skattede programmer i Fjernsyn for dig. Hvad er det, der fanger og fortryller børnene i B&U's børneprogrammer?

DET SKATTEDE ARVESØLV OG DE NYSKABENDE BØRNEPROGRAMMER

Nogle af DR's stolteste traditioner og mest skattede arvesølv ligger hos os i B&U. Dels i form af alle de børnekulturperler

og koryfæer, som findes i B&U's velkendte historiske arv – fra *Kaj og Andrea* til *Bamse og Kylling*, fra Poul Kjøller til Thomas Winding – men også i form af den særlige tryghed og tillid, som B&U møder hos børnene og deres forældre.

Vi har altså et unikt udgangspunkt, når vi henvender os til de små og lidt større – samt indirekte, de 'store' – danskere: Berettiget høje forventninger og et stærkt og levende værdigrundlag. Udfordringen for B&U er således at føre vores bedste traditioner og værdier videre i udviklingen af nyt og relevant dansk kvalitetsindhold til børn og unge.

Vi er allerede godt i gang, ikke mindst takket være en helt ny generation af ildsjæle – børneværter og medarbejdere i det hele taget – som på én gang ubesværet løfter arven og fornyer vores børnetilbud, med programmer som *Shanes verden*, *Det kongelige spektakel*, *Løgnehalsen*, *Skæg med tal*, *Kære Sebastian* og mange flere.

Det kongelige spektakel Foto: Thomas Jessen

Samtidig lever mange af DR's kendte 'klassikere' fortsat i bedste velgående, f.eks. når Bamse indtager den Kgl. Ballet på sin helt egen elskelige måde – og med sine helt egne bjørnepotetrin.

B&U'S VÆRDIER

De nye og de velkendte programmer deler en klar fællesnævner: De realiserer på hver deres måde B&U's værdier – at det, vi

tilbyder børnene, skal være lærerigt, underholdende, have noget på hjerte, respektere deres verden og synsvinkel og tage dem alvorligt.

LILLENØRD

Jeg vil gerne give et eksempel på, hvordan vi i praksis folder vores værdier ud i det konkrete programindhold i form af

Løgnhalsen Foto: Agnete Schlichtkrull

programserien *LilleNørd*, som vi har sendt siden efteråret 2005.

Handlingen i *LilleNørd* er helt grundlæggende, at to venner – vores værter, en dreng og en pige – tager ud i verden for at se på dyr og lære noget af og/eller om dem.

”De nye og de velkendte programmer deler en klar fællesnævner: De realiserer på hver deres måde B&U’s værdier – at det, vi tilbyder børnene, skal være lærerigt, underholdende, have noget på hjerte, respektere deres verden og synsvinkel og tage dem alvorligt.”

LilleNørd har som børnefjernsyn vist sig langtidsholdbart i en grad, så det stadig står distancen, nu hvor vi introducerer det tredje værts- og vennepar. Først var det Jeppe og Marie, siden Rosa og Johan, og nu præsenterer vi seerne for et nyt værtsteam, Helle og Anton. Vi har været så privilegerede at have en række fremragende *LilleNørd*-værter – men det er samtidig bemærkelsesværdigt, at programmet sagtens kan tåle løbende udskiftning på den ellers ofte følsomme værtspost.

I mine øjne er der en tæt sammenhæng mellem denne evne hos programmet i sig selv til at bevare sin gnist og værdi for børnene, og det forhold, at *LilleNørd* i praksis har en række klassiske B&U-værdier med i selve det redaktionelle arbejde:

’SKATTEKISTEN’

Kollegerne bag *LilleNørd* bruger et redaktionelt værktøj kaldet ’Skattekisten’, når de planlægger og producerer de individuelle afsnit. ’Skattekisten’ er en enkel, men effektiv rettesnor, som programfolkene har udviklet, og som fungerer som en slags tjekliste under produktionen. Den rummer nogle anvisninger for form, struktur, musik og fortælleteknik – men omfatter desuden en liste over elementer, som hvert program skal have med.

Nogle af dem er her nedenfor citeret direkte fra selve papiret:

Ordløse scener. Gensidig respekt. Rød tråd: 1, 2, 3 ... Den u-/mulige drøm. Overskud. Spændingsmomentet; at trække den. Overraskelse. 100 procents indlevelse i legen. Fortæller vi til seerne? Noget på hjerte; hvad vil vi gerne fortælle? Slå stort op; tage den et skridt længere ud – det må godt være spektakulært, men børnene skal kunne kopiere legen. Rutinen bliver til leg. Visualisering. Rens ud i manus – fjern al unødigt støj på linjen. Vi skal lære noget om dyret vi ikke vidste i forvejen, f.eks. ved leg. Pas på med ironi og indforståethed. Grundig forklaring, ikke nødvendigvis med ord. Tydelige roller. Nærhed og god tid til at beskrive væsentlige detaljer. Location: Er det det rigtige sted?

Man kan nemt få øje på klassiske B&U-værdier på listen. For eksempel *respekten*: I *LilleNørd* er venskab et centralt tema, i såvel programmernes handling som i flere af tema-sangene, ligesom der arbejdes meget bevidst med plads til forskellighed. Drengene og pigerne kan sagtens være bedste venner og samtidig give hinanden plads til at være drenge og tusede piger.

Et andet eksempel er det tydelige fokus på at *fortælle* – dvs. med indlevelse, med overskud, med noget på hjerte. Også den særlige udfordring ved at lave børnefjernsyn, som består i at ramme balancen mellem at *overraske* og *begejstre*, og samtidig tage tid til at *forklare* ordentligt og sikre utvetydige roller i fortællingen.

Nærhed er en anden kerneværdi, som *LilleNørd* altid har med ud i hvert eneste minut af programmerne, ikke mindst takket være værterne – som mere fungerer som en slags varme storebrødre og -søstre i børneøjnehøjde end 'voksne', klovner eller for den sags skyld forbilleder.

”Mens der konstant synges, leges, pjattes og udforskes, til lands, til vands og i luften, bliver både nørd og børn samtidig klogere på bier, hajer, bævere, tangål, snoge, kronhjorte og eremitkrebs samt selvfølgelig masaier i Kenya, hovedjægere på Borneo, buddhistmunke i Thailand og mayaindianere i Mexico ...”

Sidst, men ikke mindst, er kombinationen *leg, begejstring* og *nysgerrighed* tydeligt fremtrædende i 'Skattekosten' og i de individuelle *LilleNørd*-programmer: Mens der konstant synges, leges, pjattes og udforskes, til lands, til vands og i luften, bliver både nørd og børn samtidig klogere på bier, hajer, bævere, tangål, snoge, kronhjorte og eremitkrebs samt selvfølgelig masaier i Kenya, hovedjægere på Borneo, buddhistmunke i Thailand og mayaindianere i Mexico ...

B&U KLAR TIL AT MØDE FREMTIDENS BØRN

Med dette stærke værdisæt, der lever i praksis som grundlag for selve vores programproduktion, og en helt særlig relation til Danmarks børn og deres forældre, har B&U som tidligere nævnt et unikt og godt udgangspunkt for vores fremtidige arbejde. Det bliver bestemt ikke ringere af, at vi er så heldige at have en ny, meget engageret og talentfuld generation af børnetv-folk, med Jacob Riising, Signe Lindkvist, Carl Quist Møller, Sebastian Klein, Johanne Algren, Shane Brox, Sine Skibsholt, Tim Terry og mange, mange flere.

De kommende år byder dog også på en række markante udfordringer for os som public service-leverandør af bør-

Skæg med tal Foto: Agnete Schlichtkrull

netilbud. Til november 2009 overgår Danmark fra analog til digital tv-infrastruktur – og dermed følger en ny og mere intens konkurrence, ikke mindst på børneområdet. I forvejen er der stor bredde i udbuddet via kabel- og satellit-tv; også meget kvalificerede og velproducerede børnekanaler som f.eks. *Playhouse Disney* og *Nickelodeon*, der har et klart fokus på at inkludere leg og læring i deres programmer.

Med en ny børnekanal som supplement til vores eksisterende kanaler har DR en god platform at stå på, når udfordringen skal tages op. Men det er samtidig helt afgørende, at vi møder fremtidens børn dér, hvor de er – forstået på flere forskellige niveauer:

For det første: At møde børnene i det reelle, fremtidige medielandskab og tage dem alvorligt som selvstændige mediebrugere, der er yderst kompetente og kvalitetsbevidste. For det andet: At møde børnene i øjenhøjde – og tage udgangspunkt i deres liv og hverdag med alle dens reelle problemer og ægte følelser.

For det tredje: At møde dem i langt højere grad ude i deres fysiske verden – vi gør det allerede med *Barda*, *SommerSummarum*, Sigurd Barretts koncerter, og når Bamse går til balletten. Men vi kommer til at være endnu mere til stede ude i børnenes virkelighed fremover.

INVOLVERING

Vores strategi og mål for de kommende år kan således et langt stykke ad vejen opsummeres med begrebet involvering: Børn vil ikke bare se med og lytte med, men også være med – lege med, spille med, gætte med, komme med osv.

Derfor vil vi fremover ikke tænke isoleret i tv, radio eller internet, men i *universer* på tværs af alle kanaler. Og vi vil levere indhold af høj kvalitet, på tværs af kanaler og platforme, der stimulerer oplevelser, leg og fællesskab: Børneuniverser, som fortsat er 'ægte B&U', forstået som trygt, originalt, dansk kvalitetsindhold, men med en endnu højere grad af involvering, nærvær og dynamik. Altså: Børneuniverser på børnepræmisses! ●

Af Birgitte Fredsby

Chefredaktør, DR B&U

”Børn vil ikke bare se med og lytte med, men også være med – lege med, spille med, gætte med, komme med osv.”

BIRGITTE FREDSBY er chefredaktør for B&U i DR. Hun blev en del af DR's chefredaktion i 2004, hvor hun kom fra en stilling som producer hos Easy Film. Før da havde Birgitte Fredsby været ansat i DR gennem en længere årrække, dels i B&U gennem fem år samt i DR's Underholdnings-afdeling, på TV-Avisen og hos DR TV Fakta.

”DET HAR VÆRET EN FORNØJELSE AT VÆRE I ET LÆRINGSRUM, DER TAGER KUNSTEN OG ÆSTETISKE OPLEVELSER ALVORLIGT I DET PÆDAGOGISKE ARBEJDE MED DE MINDSTE BØRN. DET HAR VÆRET SKØNT, AT FILMEN SOM KUNSTNERISK UDTRYKSFORM OG MEDIE HAR VÆRET I CENTRUM SOM MÅL – OG IKKE KUN MIDDEL – I DEN PÆDAGOGISKE HVERDAG.”

FILMPILOT

EN NY OG ENESTÅENDE UDDANNELSESMULIGHED

Filmpilot er en vision om at ville efteruddanne pædagoger, børnekulturformidlere og børnebibliotekarer i film, så de kan tage børnene i hånden i det filmlandskab, de elsker. På linie med de mange gode danske børnebøger og på linie med andre kunstarter.

Med *Filmpilot* ønsker vi at styrke filmfagligheden gennem en pædagogisk optik. Her kommer vi med idéer til, hvordan de små børns filmoplevelse kan leve videre i en række pædagogiske aktiviteter. Uden brug af filmudstyr bliver deltagerne på *Filmpilot* også klædt på til at gøre børnene fortrolige med de *virkemidler*, der er på spil – kamera, lyd, klipning, lys, billedkomposition m.m. Og som noget helt afgørende sætter vi fokus på den *konstruktion* enhver fortælling er – ikke mindst filmens.

Filmpilot-uddannelsen blev gennemført som forsøgsprojekt i efteråret 2007 og foråret 2008. Uddannelsen var tilrettelagt som 4-dages kursusforløb for pædagoger i henholdsvis Randers- og Århusområdet. *Filmpilot*-uddannelsen er blevet evalueret, og konklusionerne er klare: Arbejdet med filmmediet i daginstitutioner er yderst relevant og givende, og som én af deltagerne udtrykker:

"Lige pludselig kan jeg tænke film ind i alt i min børnehave."

Udviklingen af *Filmpilot* er sket i et samarbejde mellem Det Danske Filminstitut, Danske Børne- og Ungdomsfilmklubber og Det Æstetisk-Kreative Højskole-område i VIA University College.

FILMPILOT I FREMTIDEN

Filmpilot er helt unikt. I sin form findes det ikke andre steder i verden.

I 2009 vil *Filmpilot*-uddannelsen blive udbudt i forskellige varianter – både som flere-dages forløb og halvdags inspirationskurser. Bagest i denne publikation kan du få yderligere information om, hvem du skal henvende dig til i relation til de forskellige *Filmpilot*-tilbud ●

VIA University College, Danske Børne- og Ungdomsfilmklubber og Det Danske Filminstitut

FRA DÅRLIG SAMVITTIGHED TIL ÆSTETISK OPMÆRKSOMHED

INGE SCHOUG LARSEN
Cand. psych

I 2008 blev de første *Filmpilot*-uddannelser gennemført. Før og efter forløbene er der foretaget en ekstern evaluering af konsulent Inge Schoug Larsen, som her trækker essensen ud af de interviews, hun lavede med en gruppe af kursisterne på *Filmpilot*.

"Der var en drengegruppe, som var meget optaget af film og computerspil. Når der var samling om mandagen, brændte de for at fortælle om denne verden, men pædagogen ville slet ikke høre noget om den. Hun ville høre, om de havde været ude at gå en tur, og der tænker jeg: Her kunne man bruge de film, som tager udgangspunkt i børnenes lyst, så det ikke bliver to verdener for sig med pædagogen i den ene og børnene i den anden."

ET NYT BLIK PÅ BØRNS UNIVERSER

Citatet stammer fra evalueringen af *Filmpilot* og er sagt af en af de pædagoger, der har deltaget på uddannelsen. Lene, hedder hun og er ansat i en børnehave et stykke uden for Randers. Hændelsen, som Lene fortæller om, er sikkert ikke ualmindelig. Den er heller ikke særligt opsigtsvækkende. Den er først og fremmest en observation af et lille stykke hverdag i en helt almindelig daginstitution. Det, der gør observationen og citatet til noget særligt er, at det fortæller om en et nyt 'blik' hos Lene, der gør hende i stand til at se noget, hun ikke kunne se før, eller hun ikke havde tænkt over på samme måde før.

Det nye blik afslører for Lene, at der er en distance mellem pædagogen og børnene i observationen. Med Lenes ord befinder de sig nærmest i hver sin verden: Drengene, der er optaget af computerspil og film, og pædagogen, der er optaget af sine gode intentioner og pædagogiske normer.

"Mange havde haft overvejelser om at gøre daginstitutionerne mediefrie, eller i det mindste at sikre sig, at ikke alt for meget af børnenes tid 'spildes' på film og andre medier."

Der er sikkert ingen tvivl om, at den pågældende pædagog gør, som hun gør ud fra de bedste intentioner – hun mener det godt, når hun prøver at dreje samtalen hen på udeliv og gåture. Problemet er, at hun ikke ser og hører det, drengene er optaget af, og derved afskærer sig selv og drengene fra muligheden for at dele deres oplevelse.

FILM ER IKKE NOGET, VI BRUGER TID PÅ

Pædagogen i eksemplet adskiller sig sandsynligvis ikke fra flertallet af deltagerne på *Filmpilot*. Kendetegnende for dem var nemlig, at de som udgangspunkt ikke var særligt begejstrede for det mediebillende, der tegner sig i børns verden i dag. Mange havde haft overvejelser om at gøre daginstitutionerne mediefrie eller i det mindste at sikre sig, at ikke alt for meget af børnenes tid 'spildes' på film og andre medier. De autentiske oplevelser – gåture og oplevelser på første hånd – er således langt mere forenelige med gængse pædagogiske værdier end de sekundære oplevelser, som børn får gennem film og medier. Holdningen afspejles også i det forhold, at der faktisk ikke vises mange film i institutionerne. Når der vises film, er det typisk masseproducerede film som f.eks. Disneys tegnefilm, og typisk i situationer forbundet med ferie, i særlige hyggestunder eller når regnen siler ned udenfor.

Måske netop derfor er det ofte forbundet med dårlig samvittighed at bruge tid på film. Det opfattes generelt ikke som pædagogisk lødigt. Som én af deltagerne formulerer det: *"Film er ikke noget, vi bruger meget tid på. Måske ligger der i det, at det nok ikke er så pædagogisk korrekt, – at nogen synes, at det er en måde at få tiden til at gå på."*

Når der er denne holdning, hænger det sammen med, at det pædagogiske personale som regel har meget begrænset viden om og erfaring med at bruge filmmediet målrettet

"De ord, der bedst dækker deltagerens oplevelse af Filmpilot, er begejstring, fascination og faglighed. Men først og fremmest begejstring over at opdage de utallige pædagogiske muligheder i mediet."

i pædagogiske sammenhænge. Personalet ved ofte ikke, *hvad* man kan bruge film til, *hvordan* man kan bruge dem, og *hvor* man kan finde relevante børnefilm.

MED FILMPILOT OPSTOD EN ÆSTETISK OPMÆRKSOMHED

Det var formålet med *Filmpilot* at belyse disse spørgsmål og sætte deltagerne i stand til at tænke film, medier og pædagogiske læreplaner ind i en sammenhæng. Det første lykkedes over al forventning. De ord, der bedst dækker deltagerens oplevelse af *Filmpilot*, er begejstring, fascination og faglighed. Men først og fremmest begejstring over at opdage de utallige pædagogiske muligheder i mediet. En af deltagerne fortæller:

"Lige pludselig kan jeg tænke film ind i alt i min børnehave. Jeg har nogle timer med et tosproget barn, og så tænker jeg, at vi skal se film om venskaber og om, hvordan tingene ser ud i Danmark. Vi kan tage ting fra filmen og snakke om det. Vi kan tage billeder fra filmen og lave kort og ordne dem kronologisk. Det kan øge hans ordforråd og hans ekspressive sprog. Filmene kan hjælpe ham med at sætte billeder på oplevelser og med at snakke om nogle svære ting."

Ud over at blive inspireret og få redskaber til at bruge filmmediet i det pædagogiske arbejde skete der også noget

andet med deltagerne. Som i tilfældet med Lene opstod en ny opmærksomhed. Man kunne kalde det en æstetisk eller faglig opmærksomhed, der handler om, at blikket åbnes for børnenes fascination af billedmedier. Hertil kommer opdagelsen af overensstemmelsen mellem den måde, filmmediet arbejder på og børns måde at opleve og erfare verden på. Opdagelsen giver helt nye muligheder for dialoger og fælles oplevelser mellem børn og voksne. Det har f.eks. været en aha-oplevelse for mange, at man kan stoppe en film efter en bestemt sekvens og snakke med børnene om det, der sker. Det beskrives som meget meningsfuldt at bearbejde filmoplevelsen med børnene på denne måde, netop fordi det korresponderer godt med den måde, børnenes opmærksomhed fungerer: At de kan koncentrere sig i kortere perioder, og at de måske har behov for at stoppe og snakke om tingene, mens de foregår.

Et af de væsentligste fund i evalueringen er således, at opfattelsen af den voksnes rolle og fokus flytter sig. Man kan beskrive det som en *forskydning af fokuseringen fra dårlig samvittighed til æstetisk opmærksomhed*. Den æstetiske opmærksomhed handler også om respekt for filmoplevelsen i sig selv. Dvs. at ikke alle film nødvendigvis skal bruges til 'noget', men at filmoplevelsen også får lov at stå for sig selv. Det beskrives af deltagerne som et ønske om at bevare den æstetiske oplevelse og ikke altid at ville 'styre' børnenes opmærksomhed i en bestemt retning.

FASCINATIONENS DOBBELTPERSPEKTIV

I en evaluering er det altid interessant at undersøge, hvorfor noget virker, som det gør. I evalueringen af *Filmpilot* kunne man spørge, hvad det er, der åbner vejen for denne nye opmærksomhed. Der er sikkert mange forhold, der gør sig gældende, bl.a. spiller kursets tilrettelæggelse, undervisningsformer og -indhold naturligvis en vigtig rolle. Men

der er også et andet og mere psykologisk forhold, der gør sig gældende.

Jeg har kaldt det for *fascinationens dobbeltperspektiv*, hvilket refererer til det forhold, at når deltagerne lærer om og bliver dygtige til at analysere filmoplevelsen, så sker dette ikke kun på børnenes vegne, men også på egne vegne. De oplever, så at sige, tingene dobbelt: På den ene side tilføjes der nye forståelser og redskaber til den pædagogiske faglighed, og på samme tid tilføjes der ny erkendelse om egne filmoplevelser – både de oplevelser, de har som voksne, og de oplevelser, de har haft som børn: *"I starten af kurset reflekterede jeg meget over, hvad jeg selv var draget af, da jeg var lille. Jeg var også meget draget af superhelte. Det ser man også med børnene, og så forstår man, hvorfor figurene er så vigtige."*

Der er ingen tvivl om, at Lene og de øvrige kursister på *Filmpilot* forlader uddannelsen med relevante og brugbare redskaber, hvormed filmmediet kan komme til at spille en langt mere aktiv rolle i daginstitutionen. De kommer sandsynligvis også, som antydnet ovenfor, personligt beriget tilbage til institutionen ●

Af Inge Schoug Larsen

Cand. psych

INGE SCHOUG LARSEN Uddannet psykolog med speciale i bl.a. børne- og ungdomspsykologi. Er selvstændig konsulent og arbejder primært inden for den pædagogiske sektor. Tidligere ansat i BUPL, Hillerød Seminarium og Københavns Universitet.

NÅR MAN VÆLGER FILM TIL DE SMÅ BØRN

LINE ARLIEN-SØBORG
Kreativ formidler,
Det Danske Filminstitut

Børn er forskellige og tiltrækkes af forskellige film. Alligevel kan vi sagtens som voksne formidlere være med til at skabe kvalificerede filmoplevelser for de små børn, med rum til eftertanke.

"Alderen har afgørende betydning for, hvordan førskolebørn oplever filmens fortælling og formsprog."

Birgitte Holm Sørensen

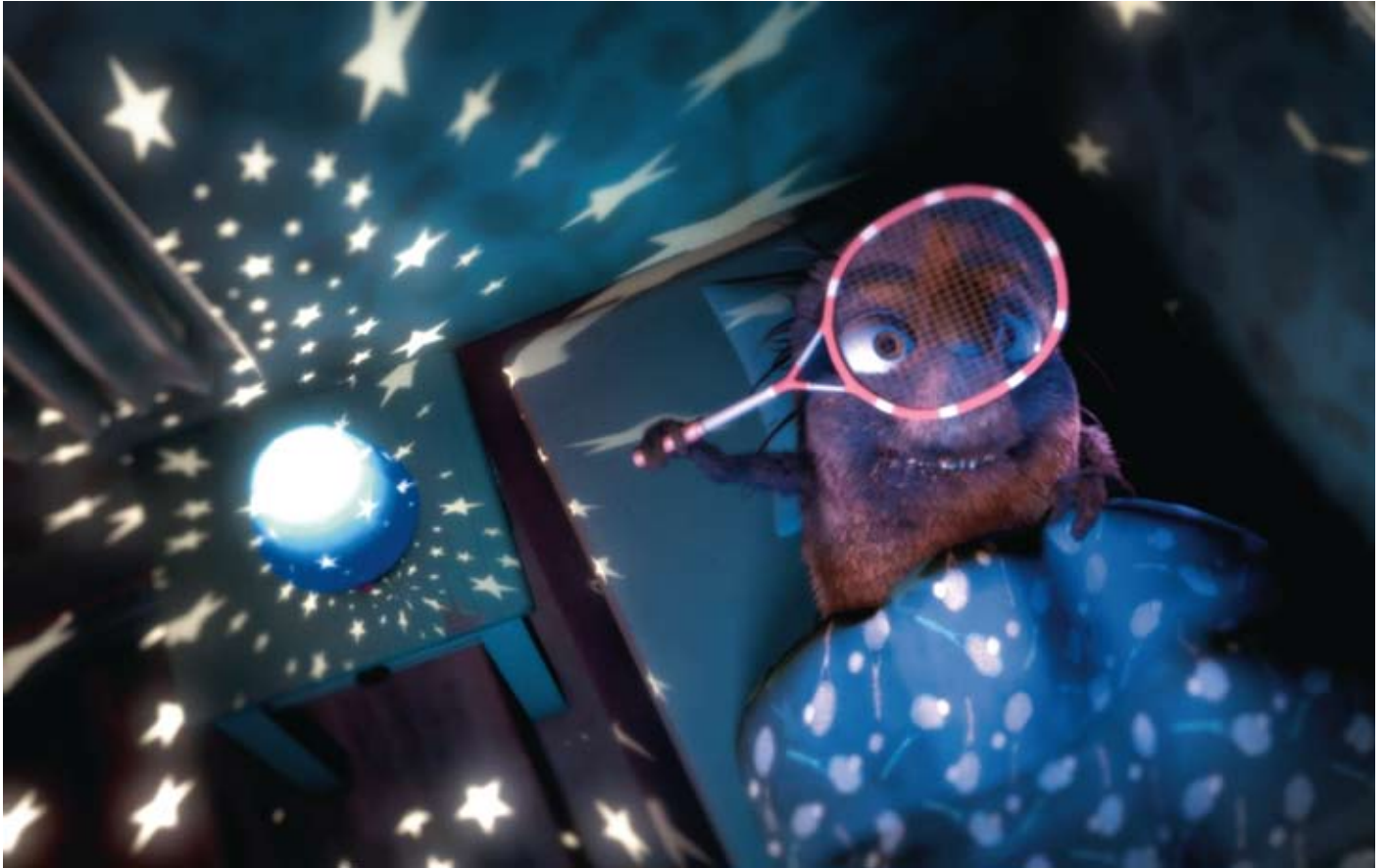
FILM I KROP OG SIND

Når de 3-6-årige ser film, er de som åbne bøger. Deres ansigtsudtryk spejler filmens handling: gru, spænding, glæde,

"Det er selvfølgelig ikke tilfældigt, hvilke billeder og lyde filmen er fortalt med. Alt er nøje gennemtænkt og sammensat, så effekten af fortællingen bæres bedst muligt igennem. Og det virker – både på børn og voksne."

sorg. Ind i mellem kan en tåre sætte sig i øjenkrogen for i sekundet efter at blive tørret væk til fordel for et henrykt hvin.

De levende billeder med mange lyde antænder hele det sanselige apparat. Det er selvfølgelig ikke tilfældigt, hvilke billeder og lyde filmen er fortalt med. Alt er nøje gennemtænkt og sammensat, så effekten af fortællingen bæres bedst muligt igennem. Og det *virker* – både på børn og voksne. Film appellerer på én gang til eftertanke, til følelser, og sætter sine spor langt ind i kroppen. Filmens stemning lagrer sig individuelt, og vi oplever film forskelligt, alt efter hvem vi er. Fordi enhver filmoplevelse er unik, er det svært at lave generelle retningslinjer for børns filmforståelse.

Drengen i kufferten Foto: Esben Toft Jacobsen

Vi bliver tiltrukket af forskellige oplevelser. Nogle børn bryder sig ikke om, når filmens verden bliver for voldsom, andre synes helt upåvirkede. De tiltrækkes måske af film, der som udgangspunkt er til større børn. Pædagoger kan være med til at kvalificere børns møde med filmen og skabe gode oplevelser og rammer for refleksion. Det kræver, at de har et ud-

videt filmkendskab, en viden om børns udvikling generelt og et særligt kendskab til den konkrete børnegruppe, så man kan tage sine forbehold for det enkelte barns filmoplevelse.

Hvis man anerkender denne forskellighed, bliver det også nemmere at opstille rammer for hvilke film, der passer til de

”Film appellerer på én gang til eftertanke, til følelser, og sætter sine spor langt ind i kroppen.”

forskellige aldersgrupper. Artiklens udgangspunkt er derfor dobbelt: På den ene side handler det om at anerkende forskelligheden og på den anden side at give et generelt blik på, hvad børn kan se og forstå på bestemte alderstrin.

FILMVALG TIL DE 3-ÅRIGE

Kendetegn for fortælling

Fortællingen skal være enkelt opbygget, og der må ikke være for mange fortællinger på én gang. Hvis billed- og lydside følges ad, understøtter de handlingen i fortællingen. Et eksempel er *Mis med de blå øjne*, hvor stemmen illustrerer præcis det, der sker på billederne. Der skal være få personer i fortællingen, for at barnet kan overskue betydningen af den enkelte person i fortællingen.

Kendetegn for æstetik

Filmsproget skal være helt enkelt. Ideelt udspilles handlingen i én lang scene foran kameraet à la *Bamse og Kylling*. Langsomt tempo, ikke for mange og ikke for hurtige klip.

Kendetegn for aldersgruppen

Generelt skal de 3-årige have gode enkle filmfortællinger med en stor og tryk mulighed for identifikation. De universer, børnene er mest fortrolige med, er nemmest for dem at forstå. De kan godt være fortrolige med filmatisering af bøger, hvor de på forhånd er fortrolige med det univers, de møder. Filmene skal være meget korte, da børn generelt opfatter længere forløb i brudstykker. De 3-årige kan ofte ikke adskille filmens

verden fra virkelighedens verden, og ofte blandes fiktion og virkelighed. De elsker at se den samme film igen og igen og opnår ved gentagelsen en tryghed og en stadig større fornemmelse af, hvad filmen handler om.

Filmeksempler

Pingu, Muldvarpen, Bamse og Kylling, Cirkeline

Pædagogisk tilgang

I biografen: *Inden filmen starter:* Tal med børnene og fortæl, hvad der sker, når filmen starter: Stor lyd, stort billede, det bliver mørkt.

Undervejs mens I ser filmen sammen: Observer børnenes reaktioner på filmen. Læg mærke til, hvad de er optaget af, hvad de griner af, hvad de er utrygge ved etc.

I daginstitutionen: *Efter filmen:* Tal med børnene om, hvad der var sjovest i filmen, hvad de kunne lide, hvad de ikke kunne lide og hvorfor. Bemærk børnenes egen leg efterfølgende. Tænk på tema og legemuligheder i forlængelse af filmens univers.

FILMVALG TIL DE 5-ÅRIGE

Kendetegn for fortælling

De 5-årige forstår stadig filmens fortælling i brudstykker, men begynder så småt at kunne adskille den fiktive fortælling fra virkelighedens verden. Dog ikke, hvis filmens verden overrumpler dem og gør dem utrygge. Den uhyggelige fortælling kan på én gang virke overvældende, men har samtidig en magisk tiltrækning. De uhyggelige, lidt grænseoverskridende film bruger børn til at øve sig i at håndtere egne grænser og blive mere fortrolige med det, de er utrygge ved og ikke forstår.

De 5-årige begynder at blive fortrolige med eventyrets for-

CirkeLine I – Åh, sik'en dejlig fødselsdag. Foto: Dansk Tegnefilm Kompagni

tælleramme. De henter erfaringer fra bøgernes historier og overfører dem til filmens fortælling. Generelt vil de have et relativt stort kendskab til forskellige fortællegrænser, og de kan derfor skifte mellem fortællinger uden større forståelsesproblemer.

Kendetegn for æstetik

Børnene har generelt god erfaring med filmens formsprog. De kan sagtens skelne mellem animationens overdrevne virkemidler og mere virkelighedsbårne filmfortællinger. Og netop de kompetencer har pædagoger mulighed for at profitere af, når de skal støtte børns filmsproglige udvikling.

Kendetegn for aldersgruppen

De 5-årige opfatter stadig film i brudstykker, men begynder at få en fornemmelse for fortællingen som konstruktion. De begynder at kunne skelne fiktion og virkelighed, og de uhyggelige fortællinger kan være drivkraft for børnenes leg. De bruger det uhyggelige i filmen til at undersøge, afprøve og udvide egne grænser. Og for hver gang de gænsker

filmen, er de i færd med at øge fortroligheden med den tilstand filmen har bragt dem i.

Filmeksempler

Palle alene i verden, Drengen i kufferten, –Kalder Katrine!, Bennys badekar, Den lille ridder.

Pædagogisk tilgang

I biografen: *Inden filmen:* Børnene kender filmmediet så godt, at en introduktion til det mørke rum, store billeder og mange lyde er unødvendig. Man kan overveje at forberede børnene, hvis man ved filmen er lidt uhyggelig.

Under filmen: Som med de 3-årige er det altid meget givende at observere børnene, mens de ser filmen, da det giver et tydeligt billede af de følelser, der tegner sig hos dem i mødet med filmens univers.

I daginstitutionen: *Efter filmen:* Grundlæggende skal man hjælpe de 5-årige børn til at få en mere sikker erkendelse af, at film er konstruktion, der får sit udtryk ved hjælp af filmiske virkemidler. De skal fornemme, at man kan skabe større klarhed i sine fortællinger, hvis man kender til mediets muligheder. Måske de selv kan fortælle historier og blive opmærksomme på, at de selv konstruerer ●

Af Line Arlien-Søborg

Kreativ formidler, Det Danske Filminstitut

LINE ARLIEN-SØBORG cand.mag., kreativ formidler på Det Danske Filminstitut. Projektleder på pilotprojektet *Filmpilot* og *Børnebiffen*. Har tidligere redigeret *Små Børn i Filmland*. Gennem en ni-årig periode ansat på Danmarks Radio, primært som tilrettelægger. Har lavet spillefilm, reklame- og kortfilm. Senest instruktørassistent på Nils Malmros' *Kærestesorger*.

FILM I DE PÆDAGOGISKE LÆREPLANER

HANNE DUUS
*Lektor og kommunikations-
medarbejder,
VIA University College*

Det er oplagt at inddrage filmmediet i de pædagogiske læreplaner. På *Filmpilot*-uddannelsen har vi sat særligt fokus på tre af de seks temaer, hvor filmmediet umiddelbart har en pædagogisk relevans. Det drejer sig om kulturelle udtryksformer, sociale kompetencer samt arbejdet med sprog. Men film kan sagtens indgå i samtlige temaer.

Pædagoger skal både se film sammen med børnene og arbejde med dem bagefter. Det kan være samtaler, æstetiske udtryk, hvor børnene forsøger at forstå filmens indhold, mens de leger. Det kan være dans, maleri, tegning, sang, fortælling,

etc. Og endelig kan det handle om selv at producere film. Her kan børnene både være med til at lave historierne, filme, optræde og endelig redigere de færdige optagelser.

KULTURELLE UDTRYKSFORMER

Film er et kulturelt udtryk og hører derfor naturligt til i temaet om kulturelle udtryksformer. Kulturen er udtryk for, hvorledes vi opfatter verden og for, hvordan den pågældende kultur ønsker at fremstille sig selv. For at blive en del af en kultur skal barnet lære kulturens sprog og koder at kende. En af vejene hertil er at se film, som på forskellig vis fortæller historier om samfundet.

I filmens verden findes ligeledes bidrag om andre kulturer, som barnet ikke møder hver dag, men som stadig er en del af det samlede verdensbillede. Igennem filmoplevelser kan pædagoger styrke børns muligheder for at tilegne sig kulturens sprog. Til selv at blive en del af kulturen og ikke mindst til, at børnene, på længere sigt, kan lære at sætte de streger, der tegner den omgivende kultur.

SOCIALE KOMPETENCER

Film kan også tænkes ind i temaet om sociale kompetencer.

–Kalder Katrine! Foto: Stig Stasig

Mange film handler om venskaber og om at kunne indgå i sociale relationer. Disse tematiske film er oplagte som udgangspunkt for efterfølgende arbejde med emnet.

Men pædagoger kan også arbejde bevidst på at lære noget om børnegruppens indbyrdes relationer ved at iagttage børnene, mens de ser film.

SPROGTILEGNELSE

Når børn ser film er de i gang med at lære noget om sprog. Der er tale om en transfer læring, hvor de hører og opfatter forskellige sproglige og kropslige udtryk. Når de leger med udgangspunkt i de sete film, er de aktive i konkret at formgive sproget. Nu øver de sig i at gengive og forankre allerede kendte ord og udtryk og i at konstruere, forandre og lege med nye ord og nye forståelser.

En dejlig sidegevinst i arbejdet med børn og film er muligheden for at opdage børns hemmelige sprogunivers. Børn taler et andet sprog end voksne. De udvikler deres egne

”Igennem filmoplevelser kan pædagoger styrke børns muligheder for at tilegne sig kulturens sprog. Til selv at blive en del af kulturen og ikke mindst til, at børnene, på længere sigt, kan lære at sætte de streger, der tegner den omgivende kultur.”

logikker og deres egne regler. Pædagoger, der beskæftiger sig med film, har en oplagt mulighed for at træde ind i og løfte en lille flig af den børneverden, hvor børns eget sprogunivers dannes og blomstrer i deres eget uformelle læringsrum.

I arbejdet med de pædagogiske læreplaner, anbefaler vi følgende film:

KULTURELLE UDTRYKSFORMER *Ernst i svømmehallen, Inch' Allah*

SOCIALE KOMPETENCER *Drengen i kufferten, –Kalder Katrine!*

SPROGTILEGNELSE *Den lille ridder, Mis med de blå øjne* ●

Af Hanne Duus

Lektor og kommunikationsmedarbejder,
VIA University College

HANNE DUUS Kommunikationsmedarbejder ved VIA University College. Kunsthistoriker med bifag i Religion.

Lektor i Værkstedsfag med særlig fordybelse i film og digitale medier. Underviser i Dansk, Kommunikation og Kultur, Medier, Værkstedsfag og Kommunikation, Organisation og Ledelse på pædagoguddannelsen JYDSK i Århus og pædagoguddannelsen i Randers.

MEDIEPÆDAGOGIK

JAN FRYDENSBERG
*Landskonsulent,
Danske Børne-
& Ungdomsfilmklubber*

Børn færdes velkendt i medieverdenen, på mange måder kompetente, især på det tekniske område. Groft sagt er der flere børn, der lærer at betjene fjernbetjeningen, før de kan administrere kniv og gaffel. I førskolealderen er børn inde i en markant identitetssøgning og udvikling, og her spiller medierne en betydelig rolle. Det stiller store krav til de voksne, der omgiver børn.

Mediepædagogikken har på mange måder fået vist sin berettigelse i takt med, at forskellene på børnenes institutions- og fritidskultur er trådt tydeligere frem. De to kulturer fungerer på hver deres måde som de væsentligste faktorer i dannelses- og socialisationsprocessen hos det enkelte barn. Faktorerne påvirker hinanden, men er samtidig kendetegnende ved det Thomas Ziehe, blandt mange andre, kalder for en *kulturkløft*.

Børnenes fritidskultur er kendetegnet ved at være infiltreret af medier. Mediernes kultur er ikke bare synonymt med et udtryk, der kan absorberes, kasseres eller integreres i personen. Det sætter sig også langt tydeligere og mere væsentlige spor.

Efterhånden er medierne også en stor del af det fundament, som man agerer fra som menneske, og som man forstår sig selv ud fra. Medierne tilbyder et udefra-blik på os selv. Dermed bliver vores omgang med medier et vigtigt møde imellem det indre og det ydre, og det er netop i disse møder, at vi skaber vores kulturelle identitet.

MEDIESOCIALISATION

I social forstand er medierne betydningsfulde, fordi de medvirker til at skabe, vedligeholde og udvikle måder, hvorpå vi handler i forhold til tid, rum og sociale relationer. På et helt konkret plan, så betyder medierne for børn, at de her har et udgangspunkt, et fælles fundament, hvorfra de færdes og forsøger at forstå verden og sig selv.

Den sociale dimension af mediernes betydning kan hermed opdeles i to. En dimension hvor børn forsøger at finde sig selv i samspil med mediernes muligheder og udtryk, og en dimension hvor de bestræber sig på at forstå det samfund, som de vokser op i, og som de skal lære at færdes i.

Det er derfor væsentligt, at daginstitutionen bestræber sig på at skabe sociale rammer omkring mediebruget. En film kan godt køre for sig selv i hjørnet af rød stue, men dens pædagogiske berettigelse kommer først rigtigt til sin ret, når pædago-

I DAGINSTITUTIONEN

”Hvordan bliver medier meddannere? For det første giver medierne det mest markante billede af den kultur, som vi vokser op i. Det kan alverdens museumsbesøg og kulturelle ferier ikke ændre på.”

gerne anvender den som en del af et socialt omdrejningspunkt eller i samarbejde med børnene får skabt lege, historier og selvfortælling med udgangspunkt i filmoplevelsen.

MEDIEDANNELSE

Hvordan bliver medier meddannere? For det første giver medierne det mest markante billede af den kultur, som vi vokser op i. Det kan alverdens museumsbesøg og kulturelle ferier ikke ændre på.

Medierne kan få os fra den ene ende af verden til den anden bare ved et klip eller et klik. Samtidig giver medierne børn en masse eksempler på, hvad man kan gøre ved sit liv, hvordan livet også kan se ud og ikke mindst, hvordan man kan agere. Medierne skaber en ramme for at kunne fortolke sig selv, finde sig selv og kunne forholde sig til livets indhold.

Denne ramme kan daginstitutionen udnytte. Som en af kursisterne fra *Filmpilot* formulerer det, så kan film hjælpe børnene med at sætte ord på deres oplevelser og tale om de svære ting. Film og medieproduktioner kan derfor meget andet end

at åbne op for fantasien og legen – den kan give os et røntgenblik, der gør os i stand til at se barnet fra en ny vinkel.

MEDIEKOMPETENCER

Nutidens børnehavebørn vokser op i en fragmenteret tilværelse, der er omskiftelig og svær at forholde sig til. Arbejdet med og forståelsen af de forskellige mediers udtryk giver derfor kompetencer, som børnene kan bruge, når de navigerer i kaos. Den selvkonstruerede læring finder sted, når børnene interagerer med medierne og skaber kompetencer, som kan være svære at give på andre måder.

I førskolealderen fyldes børn med uendeligt mange indtryk fra de film og tv-programmer, de ser – derfor er det særligt væsentligt at lære børnene at forholde sig til filmmediet, sætte ord på deres tanker og efterbearbejde indtrykkene. Hvordan man gør dette, vil to artikler i denne publikation sætte fokus på: *Fantasiens virkemidler* og *På opdagelse i filmsproget med Ernst i svømmehallen* ●

Af Jan Frydensbjerg

Landskonsulent, Danske Børne- & Ungdomsfilmklubber

JAN FRYDENSBJERG Landskonsulent i Danske Børne- og Ungdomsfilmklubber (DaBUF). Uddannet på Århus Lærerseminarium. Pædagogisk Diplomuuddannelse i 'Medier & Kommunikation'. Kursusafholder og forfatter til undervisningsmaterialet 'Pay Off!' – om filmanalyse og filmproduktion i folkeskolen.

FANTASIENS VIRKEMIDLER

FILMENS LEGEPLADS OG LÆREPLADS

JAN FRYDENSBJERG
Landskonsulent,
Danske Børne-
& Ungdomsfilmklubber

Filmen rummer de store oplevelser, men er samtidig oplagt at dykke ned i og udforske i et mere læringspræget rum. *Den lille ridder* er en vidunderlig film, hvor ethvert barn, efter at have set filmen, vil fægte sig langt ind i fantasiens verden.

Film er på mange måder en fantastisk legekammerat. De sætter gang i fantasien og skaber idéer til lege, der kan forlænge filmens univers, socialt forankret. De åbner op for

tanker omkring den verden, som barnet befinder sig i – eller ikke befinder sig i. De sætter ord og billeder på de konflikter, som barnet kan genkende fra sin hverdag, og bliver dermed en hjælp til refleksion hos det enkelte barn.

Daginstitutionen kan både skabe rum til legepladsen og lærepladsen – og netop dét, magter filmen. Hvordan man konkret udnytter denne mulighed, giver denne artikel en række bud på med udgangspunkt i filmen *Den lille ridder*. Fælles for de forskellige forslag er ønsket om at stimulere børnenes sanser, at arbejde videre med den fantasi, der er skabt gennem filmen og at udnytte filmmediets sociale muligheder.

Den lille ridder er en dukkefilm fra 1998 instrueret af Per Fly. Den fortæller historien om den lille køkkendrenge, der bor på et slot i et rige, der er præget af en ond troldmands magt over kongen. Han har bestemt, at man hverken må være vred eller skændes, råbe eller duellere. Og så er det jo svært at komme til, når man gerne vil være ridder.

”Film er på mange måder en fantastisk legekammerat. De sætter gang i fantasien og skaber idéer til lege, der kan forlænge filmens univers, socialt forankret.”

Derfor drager den lille dreng ud i verden fast besluttet på at komme hjem som en rigtig ridder. Ude i den store verden kommer han bl.a. forbi tre forskellige riger. Et blått rige, hvor lærdom er det allervigtigste, et rødt rige, hvor maden er i centrum, og et gult rige, hvor tiden går med underholdning. Ingen af stederne bliver drengen dog klogere på at kæmpe og blive til en ridder. Den mulighed får han først, da han må udkæmpe en kamp mod en farlig drage. Kampen vindes, og han viser mod og opfindsomhed, som en rigtig ridder skal gøre. Han kan dermed vende hjem til slottet for at tage den afgørende kamp mod troldmanden – selvfølgelig med det resultat, at han også vinder prinsessen og det halve kongerige.

Den lille ridder er en rigtig god film at arbejde videre med i daginstitutionen. Som eventyr er den genkendelig for børnene og har elementer som prinser, prinsesser og drager, der interesserer dem – hvilket er væsentligt, hvis børnene skal blive ved med at brænde for filmen, efter at den er slut. Samtidig appellerer dens historie både til drengene og pigerne, hvilket heller ikke er uvæsentligt!

Når man som pædagog tager udgangspunkt i en film som *Den lille ridder* og skaber lege, samtaler eller emneuger med filmen som inspirationskilde, så er den væsentligste opgave, at man bestræber sig på at *se filmen med børnenes øjne*. Start derfor med at spørge ind til børnenes interesse og fascination ved filmen. Hvor synes de, at historien er rigtig spændende, sjov og uhyggelig? Hvorfor er det lige præ-

cis dér i handlingen, at de bliver mest optaget af historien? Og hvad kan de genfortælle om stemningen, miljøet og hvordan der så ud?

I forsøget på at skabe filmens legeplads og læreplads er to begreber centrale: *indledning* og *efterbearbejdning*. Uanset hvordan og hvor længe man vil arbejde med en film, så er det vigtigt, at man både klæder børnene på til filmen – og bagefter giver børnene mulighed for at tale om eller lege med udgangspunkt i filmen.

Samtidig er det væsentligt at huske, at film åbner dørene og horisonten – derfor: *Kom ud af huset!* Det skal ikke betragtes som en passiv beskæftigelse at arbejde med film. Film kan i daginstitutionen være en social begivenhed, der bliver startskuddet til en masse muligheder, idéer og eventyr. Kort sagt – fantasiens virkemidler. Og med udgangspunkt i *Den lille ridder* kommer her en række forslag til praktiske øvelser, lege og muligheder for efterbearbejdning ●

Af Jan Frydensbjerg

Landskonsulent, Danske Børne- & Ungdomsfilmklubber

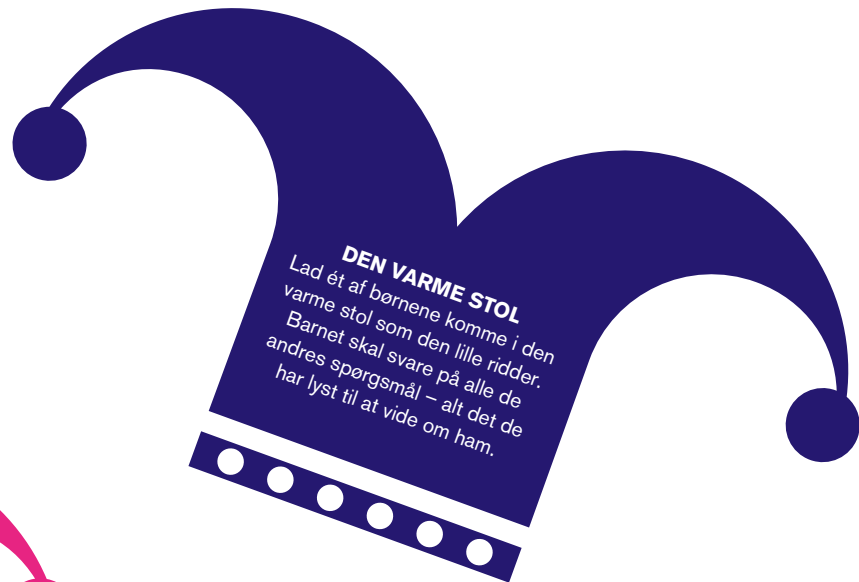
”Film åbner dørene og horisonten – derfor: Kom ud af huset! Det skal ikke betragtes som en passiv beskæftigelse at arbejde med film.”

JAN FRYDENSBJERG Landskonsulent i Danske Børne- og Ungdomsfilmklubber (DaBUF). Uddannet på Århus Lærerseminarium. Pædagogisk Diplomuddannelse i 'Medier & Kommunikation'. Kursusafholder og forfatter til undervisningsmaterialet 'Pay Off!', om filmanalyse og filmproduktion i folkeskolen.

SÆT BILLEDER PÅ BILLEDER

Lad børnene tegne en tegning af en scene, som gjorde indtryk. Tal efterfølgende om, hvorfor det lige var den scene.

DEN VARME STOL

Lad ét af børnene komme i den varme stol som den lille ridder. Børnet skal svare på alle de andres spørgsmål – alt det de har lyst til at vide om ham.

ROLLESPIL/SKUESPIL

Lad børnene spille roller og lave skuespil for hinanden, med udgangspunkt i filmens tematikker, personer og genrer. Gør pigerne til prinsesser, drengene til prinser og pædagogerne til drager!

SAMME PERSONER – NYE BEGIVENHEDER

Arbejd med personforståelse og digt videre. Hvordan ville den lille ridder gøre i andre situationer, f.eks. i børnehaven, som legekammerat eller hjemme hos os?

DEN GODE TROLDMAND

Hvad ville en god troldmand gøre, hvis han var med i filmen? Hvis han levede i vores verden?

GENREARBEJDE

Arbejd med eventyr i et længere forløb. Læs bøger, snak om genre-kendetegn. Arbejd med stereotyperne fra denne genre. Byg et slot. Læg op til fægte- og dragekamp – med gummisværd! Lav temaage – ud fra jeres forskellige ideer!

MAGISKE DUFTE

Leg troldmænd for en dag. Lad børnene lave deres egne magiske dufte, der giver en helt bestemt virkning. Put duften på flaske og prøv den på forældrene?

BYG ET DRAGESVÆRD

Afhængig af mulighederne i jeres daginstitution. Lad børnene lave deres eget dragesværd, i træ eller pap. Med inskription.

DE TRE SLOTTE

Lav en dag, hvor I indretter daginstitutionen efter *Den lille ridder*. Lad børnene cirkulere rundt imellem tre rum. I det ene rum er det blå slot, her læser man bøger. I det andet er det røde slot, der laver man mad. Og i det tredje rum er det gule slot, her er der tivoliforlystelser og lege.

KOMPOSITORISK PUSLESPIL

Udarbejd billedbrikker sammen med børnene med en lille tekst, der skal sættes sammen til filmens fortælling – f.eks. filmen i 10 dele. Hvilke scener er væsentlige, og i hvilken rækkefølge kommer de?

DEN PÆDAGOGISKE SNAK

Om de emner, som man mener, filmen tager op. F.eks. i *Den lille ridder*, når man gør noget, man er bange for: at føle sig presset, at have travlt med at blive stor, ikke at få lov til det, man vil etc.

VI SKAL TURDE VÆRE KULTURFORMIDLERE

HANNE DUUS
Lektor og kommunikations-
medarbejder,
VIA University College

Et interview med to pædagoger, der fortæller om deres oplevelser med at bruge filmmediet i børnehaven.

"Uden fantasien mister vi evnen til at se muligheder, og så kan vi ikke ændre på tilværelsen."

"Pædagoger skal være selektive, når de overfører kulturelle værdier til børnene. Når jeg f.eks. ser en film, overvejer jeg nøje, hvorfor det netop er den film. Om historien, billederne og sproget stemmer overens med, hvad jeg står inde for. Og så skal jeg selvfølgelig sikre, at filmen svarer til børne-

gruppens niveau", siger Martin Kirkegaard, der lægger stor vægt på pædagogens rolle som kulturformidler og en, der videregiver værdier til børn.

Han fortæller også, hvordan han har brugt film sammen med et barn fra en anden kultur. Filmmediet var særligt godt, fordi barnet kunne forstå handlingen uden at kende til det danske sprog.

"Pigen lærte noget om dansk kultur samtidig med, at hun hørte sproget. Hun forstod ikke, hvad der blev sagt, men via billederne og underlægningsmusikken kunne hun afkode handlingen. På den måde var det både en social, sproglig og kulturel pædagogisk aktivitet. Hun deltog på lige fod med de andre børn samtidig med, at hun lærte sproget og kulturen at kende", siger Martin.

I Per Gulbrandsens børnehave lavede de et filmprojekt sammen med de ældste børnehavebørn. De fandt på en historie, som de filmede og redigerede.

"Filmen handlede om en flok børnehavebørn, der blev tryllet væk af en trolde. For at blive væk løb alle børnene ud af lokalet og gemte sig i garderoben. Da de bagefter så den

Fyrtojet Foto: Steen Dalin

Askepot Foto: uoplyst

færdigt redigerede film, hvor de var klippet ud, blev de helt forskrækkede. Og selvom vi sagde til dem, at de jo ikke blev rigtigt væk, for de vidste jo godt, at de selv var løbet ud af rummet, svarede en af pigerne: "Jo, vi blev tryllet væk. Det kan du da selv se; vi er der jo ikke mere", fortæller Per og fortsætter:

"Det var meget overraskende for os, at de ikke kunne gennemskue, hvad der var sket. De havde jo været med gennem hele processen. Det viser med al tydelighed, hvor stærkt filmmediet er. Men sagen er nok, at vi skulle have ladet dem spille en fiktiv rolle og ikke optræde som dem selv. Hvis det f.eks. var Rødhætte, der forsvandt, kunne de have kigget på hende udefra. Men nu var det dem selv, og den virkelighedsfordrejning var ganske enkelt for svær for deres alder."

FILMEN ER BØRNS MEDIE

I børnehaven arbejder de med fortællinger – herunder film. De synes, at filmmediet er vigtigt, fordi næsten alle børn ser

film og derfor har brug for analyseredskaber. Børnene skal lære at afmystificere filmen, så de forstår, at det, der sker på lærredet, er fiktion.

"Børn skal lære at skelne mellem film og virkelighed. Lære at alt, hvad de ser, ikke nødvendigvis er sandt. Når det er sagt, så synes jeg også, at vi skal holde fast i oplevelsen. I det mystiske der skaber undren, i gyset der giver gåsehud, i glæden der får os til at boble indvendig og i den befriende latter. Lade fantasien få frit løb ind imellem. For uden fantasien mister vi evnen til at se muligheder, og så kan vi ikke ændre på tilværelsen, hvis vi er utilfredse med den", siger Per.

Martin fremhæver, hvordan filmpædagogik både har en tematisk og en oplevelsesmæssig dimension:

"Mange film omhandler eksistentielle temaer såsom venskab, skilsmisse, sorg, etc. De er oplagte at bruge i en

Hensenes have **Foto:** Casper Høyberg

Fuglen der kunne spå **Foto:** Katia Forbert Petersen

”Børn skal lære at skelne mellem film og virkelighed. Lære at alt, hvad de ser, ikke nødvendigvis er sandt. Når det er sagt, så synes jeg også, at vi skal holde fast i oplevelsen. I det mystiske der skaber undren, i gyset der giver gåsehud, i glæden der får os til at boble indvendig og i den befriende latter.”

pædagogisk sammenhæng, hvor filmen kan give plads til de følelser, der er på spil i en given situation,” siger Martin.

På samme måde som Per fremhæver han også den æstetiske side af filmmediet. At børn også skal have lov til at se film for begivenhedens skyld. Efter *Filmpilot*-uddannelsen er han i gang med at indrette en rigtig biograf i børnehaven.

Et sted hvor filmoplevelsen er i centrum, og hvor der skal være plads til at fordybe sig i oplevelsen.

I både Pers og Martins børnehaver er film på dagsordenen. Men de ved godt begge to, at det er langt fra at være tilfældet alle steder.

”Men tiden arbejder for os. For der er så mange pædagogiske muligheder med film”, afslutter Per ●

Af Hanne Duus

Lektor og kommunikationsmedarbejder,
VIA University College

MARTIN KIRKEGAARD er pædagog i Skt. Annagades børnehave i Århus.
PER GULDBRANDSEN er dagtilbudsleder i FADL's børnehave i Århus.
Begge har deltaget på *Filmpilot*-uddannelsen.

FILM

I FINLAND

DITTE MEJLHEDE
Uddannelseskonsulent,
Det Danske Filminstitut

LINE ARLIEN-SØBORG
Kreativ formidler,
Det Danske Filminstitut

Ditte Mejlhede og Line Arlien-Søborg, der er ansat på Det Danske Filminstitut, Børn & Unge, besøgte i 2008 en børnehave i Helsinki, der arbejder målrettet

med film og medier. Strategien er tydelig mediepædagogisk, og der bliver fokuseret på dokumentation. Artiklen beretter om mødet med børnehaven 'Illusia'.

Der hænger plakater overalt, fotografier, tegninger, plancher med børns digte, fortællinger. Alt sammen dokumentation, der fortæller om en daginstitution med en klar bevidsthed om, hvor de skal placere sig i mediernes strøm af informationer og budskaber. I børnehaven 'Illusia' sættes der fokus på de små børns mediedannelse: *"Der er ingen aldersgrænse for at lære de små børn om medier"*, fortæller daginstitutionens leder Kati Rintakorpi og fortsætter: *"Børn, der starter her, er med til at fortælle og skrive de historier, der så kan blive til digte, teaterstykker, animationer*

Foto: Børnehaven 'Illusia', Helsinki

”Hvis ikke der hele tiden opstår nye projekter, vil vi miste inspirationen til vores arbejde med børnene. Det samme kogleprojekt fra sidste efterår, skal ikke gentages.”

Foto: Børnehaven 'Illusia', Helsinki

og små film. Børnenes fortællinger er centrale i hverdagen hos os. Et nystartet barn vil typisk sige, at det jo ikke kan skrive historier. Men i løbet af kort tid har barnet en sikker erfaring med at 'skrive' fortællinger. Barnet fortæller sin historie, mens vi skriver fortællingen ned. Bagefter læser vi fortællingen højt, barnet retter til, og efter kort tid har barnet skabt sin første historie.”

Kati fortæller, at målet med det mediepædagogiske arbejde bl.a. er at give de små børn evnen til at adskille fiktionen fra

virkeligheden. Børnene er vant til selv at konstruere fortællinger. De kender allerede tidligt mulighederne i en iscenesættelse. De ved, at de har været med til at skabe formen såvel som indholdet i fiktionen.

”Vi ønsker at inspirere børnene og lære dem om mediernes verden. Det skal ikke være udenforstående, der indvier dem i legen med medier, men os selv. Det er jo os, der kender dem bedst!”

Foto: Børnehaven 'Illusia', Helsinki

Sammen skaber de landskaber, kostumer og dukker. De bygger en verden op, som skal bruges til optagelserne af en lille animation, der er fortalt af børnene selv. Undervejs i animationsprojektet er landskab og dukker en del af børnenes verden. Landskabet stilles ikke ind i et rum for sig, men bliver stående på stuen, hvor børnene leger.

"Tanken er selvfølgelig at inddrage landskabet i børnenes dagligdag og ikke lade det være en adskilt del, der skal passes på. Indimellem skal en del af landskabet repareres. Samtidig skal børnene kunne skabe nye fortællinger i landskabet, ved f.eks. at lege med deres ynglingslegetøj – Pokémon, Batman el. andet, i landskabet", siger Kati. På den måde udvikles hele tiden noget nyt, en ny leg, en ny fantasi, en ny fortælling – en ny verden.

Det kræver en stor grad af fleksibilitet pædagogerne imellem at gennemføre de mange medieprojekter i 'Illusia'. *"Men det er nødvendigt",* understreger Kati og fortsætter: *"Hvis ikke der hele tiden opstår nye projekter, vil vi miste*

inspirationen til vores arbejde med børnene. Det samme kogleprojekt fra sidste efterår, skal ikke gentages. Vi har brug for nye projekter for at motivere os selv og hinanden. Og det er nødvendigt til stadighed at udvikle sig selv, daginstitutionen og børnene, for at det hele ikke går i stå." ●

Af Ditte Mejlhede

Uddannelseskonsulent, Det Danske Filminstitut

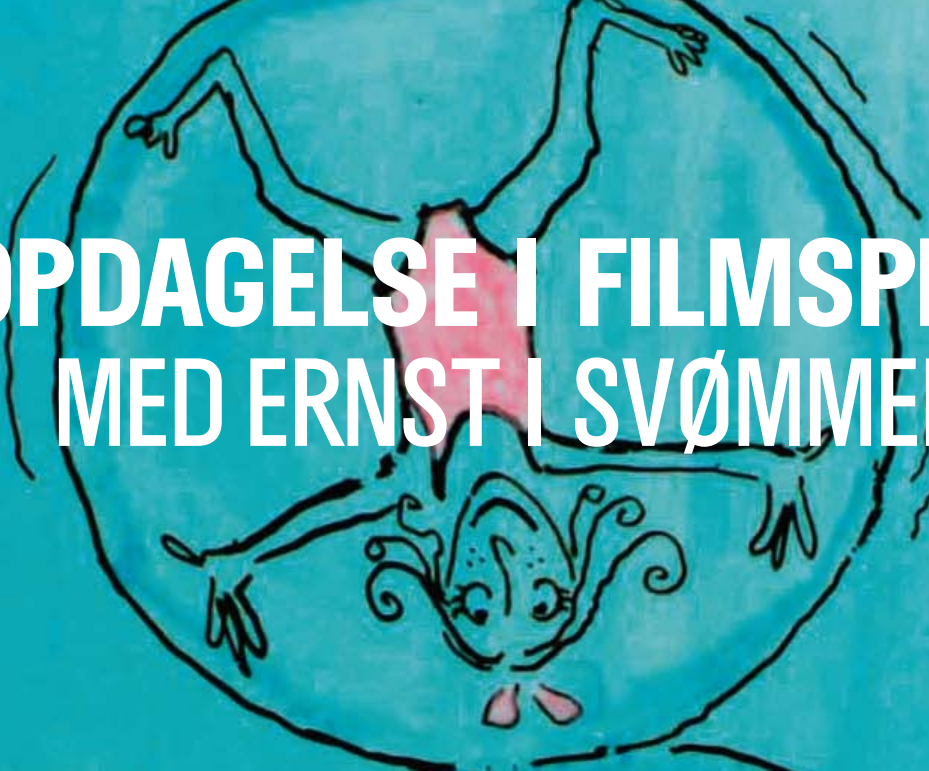
Line Arlien-Søborg

Kreativ formidler, Det Danske Filminstitut

MEDIAMUFFUN I FINLAND I 2005 søsatte Kulturministeriet i Finland et 2-årigt projekt, MediaMuffin. Målet med projektet var at kvalificere pædagogerne i film og medier, så de kan arbejde mediepædagogisk i daginstitutionerne.

Ved MediaMuffins afslutning i 2007 havde omkring 2000 pædagoger i Finland gennemført korte kursusforløb i film- og mediepædagogik.

PÅ OPDAGELSE I FILMSPROGET MED ERNST I SVØMMEHALLEN

DITTE MEJLHEDE
Uddannelseskonsulent,
Det Danske Filminstitut

Et pædagogisk vejledende materiale med fokus på legen med filmiske virkemidler med de 4-6-årige børn.

ERNST I SVØMMEHALLEN

Ernst er i svømmehallen med sin mor. Han skal lære at svømme. Men øv, hvor er det kedeligt at svømme bane op og bane ned. Heldigvis glemmer moderen for en stund projekt Ernst skal lære at svømme, da livredderen viser overordentlig stor interesse for hende. Så Ernst griber chancen for at 'gå på eventyr' og imponere den søde pige ovre i det dybe bassin, der synes drengene er seje, når de tør springe ud fra 10 m vippen.

Men der er vitterligt langt op til springbrættet og endnu længere ned til bassinet, når man kun er fem år! Under stort præstationspres og svimmel af (højde-) skræk, tager Ernst mod til sig, springer og besvimer!

Under vandet befinder Ernst sig i en drømmende, bevidstløs tilstand, hvor han og pigen danser inde i store bobler. Men moderens hysteriske skrig får boblerne til at briste, og med ét er Ernst tilbage i virkeligheden. Lille og modløs står han under bruseren omgivet af nøgne, badende kvinder. Men ud af vanddampene dukker pigen pludselig op igen,

og så opstår der en spontan dans i selskab med sambarytmer og magiske bobler.

I fantasiens og legens verden er Ernst i sit es. Men hans fantasi-univers støder ustandseligt ind i moderens virkelighed – som bobler, der brister. Og det er grundtemaet i Ernst-antologien, der består af i alt syv korte tegnefilm for børn. Det er *Ernst i svømmehallen*, der vil blive stillet skarpt på her.

TEMAER

Der er en række temaer i filmen, som fylder meget i børnenes hverdag, og som det er oplagt at bringe i spil sammen med børnene:

- Når børneuniverset (fantasi og leg) er i konflikt med voksenuniverset (systemer, krav, pligter)
- At afprøve og overskride egne og de voksnes grænser
- At præstere noget – for at vinde anerkendelse ...

FILMSPROGET SOM STEMNINGSSKABER

Men *Ernst i svømmehallen* har meget mere at byde på end efterfølgende snak og pædagogiske aktiviteter med børnene på baggrund af filmens temaer. Filmene er et veritabelt sansesbombardement af filmiske virkemidler.

Og det er netop filmens sprog – de filmiske virkemidler, der spiller en helt central rolle i etableringen af filmens stemninger. Det er i høj grad filmsproget, der får børnene – og for den sags

"I arbejdet med filmsproget udvikler børnene en forståelse for, hvordan filmfortællingen er skruet sammen. Samtidig får børnene en begyndende bevidsthed om, at (fiktions-)film er konstruerede fortællinger."

skyld os voksne – til at græde, grine, gyse, undres, bevæges ...

Når børnene identificerer sig med Ernst og gyser og får en svimlende fornemmelse i kroppen – ligesom Ernst – så er det netop filmsproget, der leger med hele deres sanses-apparat.

Allerede i børnehavealderen kan børnene begynde at forholde sig til filmsproget gennem filmpædagogiske aktiviteter, der er skræddersyede til deres alder og begrebsverden. I arbejdet med filmsproget udvikler børnene en forståelse for, *hvordan* filmfortællingen er skruet sammen. Samtidig får børnene en begyndende bevidsthed om, at (fiktion-)film er konstruerede fortællinger. Og de vil i højere grad føle sig rustet til at se de farlige, uhyggelige og grænsesøgende film, når de bliver fortrolige med iscenesættelsen.

I arbejdet med *Ernst i svømmehallen* vil der blive sat fokus på tre filmiske virkemidler, der spiller en markant rolle for stemningen i de enkelte scener og for karaktertegningen – specielt, hvordan Ernst oplever de enkelte situationer.

”I Ernst i Svømmehallen fortæller kameraet historien med Ernsts øjne, som da han skræmt betragter de nøgne kvindekroppe i baderummet, gysende skuler ned i badebassinet fra uendelig stor højde og chokeret stirrer ind i sin mors paniske ansigt, da han vågner op fra sin bevidstløse tilstand efter springet.”

Lydsiden

”Jeg elsker lyde, og jeg forsøger at vise følelser uden brug af ord. Møren snakker sort, og ofte siges der ikke noget. Jeg forstærker nogle lyde for at vise Ernsts subjektive oplevelse, men der er ingen traditionelle tegnefilmlyde. Jeg har bevidst skabt et meget realistisk lydunivers”.

Sådan beskriver filmens instruktør, Alice de Champfleury, lydsidens vigtige funktion i Ernst-filmene.

Volapyksprog: Al almindelig tale er erstattet af volapyk-sprog, artikulationer eller tavshed. Men filmens karakterer har alligevel deres tydelige stemme, der 'taler' i tonefald. Det bemærkelsesværdige er, at børnene forstår hvert et 'ord', der bliver 'sagt', netop fordi det er billederne og den ordløse lydkulisse, der formidler karakterernes følelser.

Subjektive lyde: Virkelighedens lyde forstærkes og blandes med lydeffekter og stemningsskabende underlægningsmusik. I filmens højdepunkt, da Ernst tager mod til sig og kravler op på 10 m vippen, forstærkes Ernsts halsbræk-kende mission af et væld af lyde:

Da Ernst løber hen til trappen op til 10 m vippen, ledsages han af en glad og kæk underlægningsmusik, der understøtter, at Ernst nu skal vise den søde pige, at han er ligeså sej som de store drenge! Men så snart han har taget de første trin, bliver tonerne skæve, forvrængede og svimle – nøjagtigt ligesom Ernst har det. Derudover er der indlagt subjektive lyde: Ernsts bankende hjerte afslører, hvor bange Ernst er. Vindens susen giver en fornemmelse af, at Ernst er kravlet *meget* højt op, og når det blæser, er det også med risiko for at miste balancen!

Musikken og lydeffekterne bliver altså et ekspressivt spejl på Ernsts følelser – han er godt på vej til at miste modet.

”Det er som om vi er krøbet ind i Ernsts krop og oplever og føler – ikke bare med ham, men som ham. Børnene identificerer sig derfor 100 % med Ernst.”

Og ikke nok med det. Der er også skruet op for virkelighedens lyde, som da en hel flok drenge står og tripper på øverste trappetrin og næsten blæser Ernst ned fra vippen med deres faretruende råb: 'spring nu' (på volapyksprog). Og pigen nede i bassinet vinker og lokker med sin sødme. *Nej, der er ingen vej tilbage – Ernst må springe!*

Og så forvandles lydssiden til et sandt virvar af kaotiske lyde, der 'falder': Uh ... børnene gisper og holder vejret og springer sammen med Ernst ned i det dybe vand!

Kameraperspektiv og synsvinkler

Når vi ser film, er det kameraet, der styrer vores blik. I *Ernst i svømmehallen* fortæller kameraet historien med Ernsts øjne, som da han skræmt betragter de nøgne kvindekroppe i baderummet, gysende skuler ned i badebassinet fra uendelig stor højde og chokeret stirrer ind i sin mors paniske ansigt, da han vågner op fra sin bevidstløse tilstand efter springet.

Kameraet suger os ind i historien. Det er som om vi er krøbet ind i Ernsts krop, og oplever og føler – ikke bare med ham, men *som* ham. Børnene identificerer sig derfor 100 % med Ernst.

Vender vi tilbage til filmens højdepunkt, forstærker billedsiden også Ernsts angst ved at bruge ekstrem *fugleperspektiv* (set oppefra). F.eks. da Ernst kigger ned i bassinet, hvor de badende er forvandlet til bittesmå myrer!

Billedudsnit

Filmen er spækket med *nærbilleder* (tæt på) af Ernst og hans mor, så vi som publikum kan aflæse og 'mærke' deres følelser og se, hvordan de reagerer i bestemte situationer. *Totalbillederne* (langt væk) giver os et overblik over, hvor vi befinder os: boligblokken, hvor Ernst bor, og svømmehallen. Og igen formidler totalbillederne i filmens højdepunkt Ernsts svimlende følelse af at være *meget* højt oppe, hvor der er meget, meget langt ned!

PRAKTISKE ØVELSER OG LEGE

Når børnehavebørn skal arbejde med filmsproget, skal der helt konkrete pædagogiske aktiviteter til. På de næste sider er en række forslag til praktiske øvelser og lege, der både tager direkte udgangspunkt i *Ernst i svømmehallen* og åbner for nye veje ind i og ud af børnefilmens univers.

Ernst i svømmehallen. Framegrab

**Åh, hvor er den
søde pige langt væk!
Om billedudsnit
(langt væk, tæt på)**

#1

Fra hvilken afstand oplever Ernst svømmebassinet, sin mor, den søde pige etc.? Brug arket med billeder fra *Ernst i svømmehallen*, der findes på www.dfi.dk/filmiskolen/undervisningsmaterialer/temapakker/filmiindskolingen

Lad børnene klippe billeder ud og gruppere dem efter afstande: tæt på/langt væk

#2

Lad børnene tegne figurer tæt på og langt væk

#3

Giv børnene et digitalt kamera og lad dem fotografere genstande fra forskellige afstande. Billederne hænges op i grupper efter afstande

**Gisp,
hvor er der
langt ned!
Om frø- og
fugleperspektiv
(oppefra og nedefra)**

Samme type aktiviteter
som med billedudsnit

**Når vinden suser
og hjertet banker!
Om lydsiden i filmens
højdepunkt**

#1

Vis scenen, hvor Ernst kravler op på
10 m vippen. Afspil scenen igen
– KUN med lyd (dæk tv'et til)
og lad børnene nævne alle de lyde, de
hører. Hvordan virker de på børnene?
(uhyggelige, mærkelige, spændende etc.)

#2

Hvordan har Ernst det? Hvem kan
høre lydene?

#1

Lad børnene beskrive situationer,
hvor de har været bange – ligesom Ernst.
Hørte de nogle lyde dér?
Hvilke lyde kan gøre
dem bange?

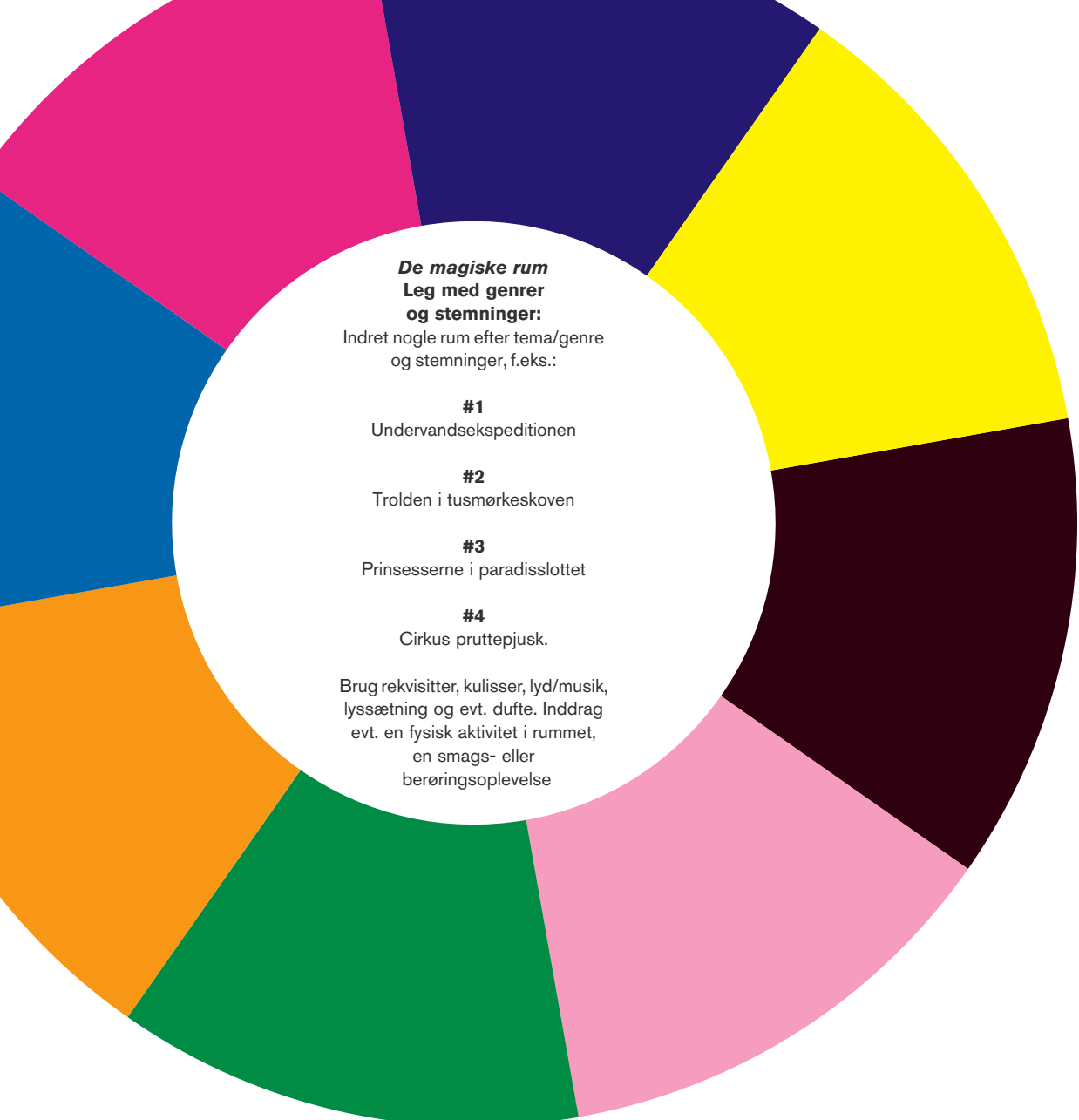
**Vi lister os
af sted på tå,
for vi skal jage lyde!
At opdage at verden
er fuld af lyde,
som påvirker os**

#1

Del børnene op i små grupper og lad dem
optage lyde, som de f.eks. hører på lege-
pladsen, i badeværelset, i køkkenet, eller som
de selv fremstiller. (Brug kassettebåndoptager,
minidisc, diktafon, mobiltelefon etc.)

#2

Grupperne skal gætte hinandens lyde
og fortælle, hvordan de virker på dem:
Uhyggelige lyde, sjove lyde,
irriterende lyde, lyde der gør
dem kede af det etc.

De magiske rum
Leg med genrer
og stemninger:

Indret nogle rum efter tema/genre
og stemninger, f.eks.:

#1

Undervandsekspeditionen

#2

Trolden i tusmørkeskoven

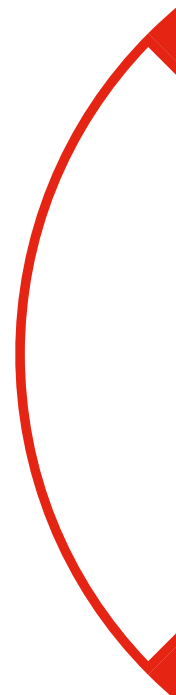
#3

Prinsesserne i paradisslottet

#4

Cirkus pruttepusk.

Brug rekvissitter, kulisser, lyd/musik,
lyssætning og evt. dufte. Inddrag
evt. en fysisk aktivitet i rummet,
en smags- eller
berøringsoplevelse

**Gæt en gepard!
Lydlotteri kan lånes
på biblioteket**

#1

Børnene spiller lydlotteri

#2

Hvad er det for slags lyde
(fra dyr, transportmidler,
en dagligdags hændelse,
f.eks. at børste tænder etc.)?

NÅR DE MAGISKE BOBLER BRISTER

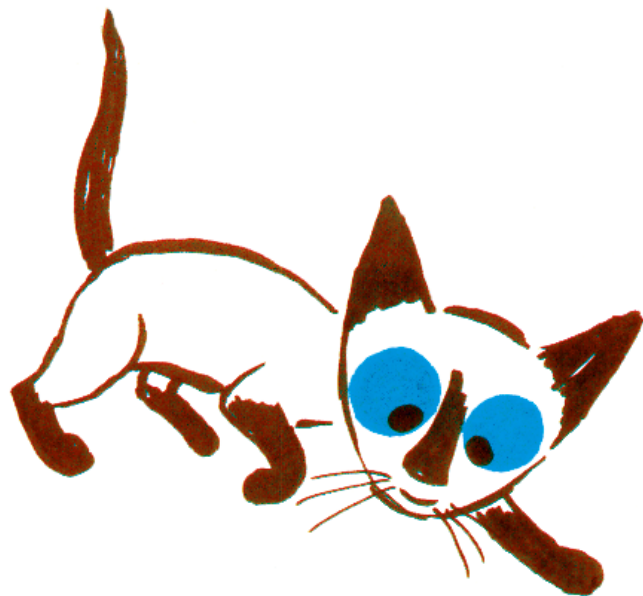
Filmens fiktion afmystificeres, når børnene får lov til at løfte sløret for fiktionens store illusionsnummer. Og her vil nogle måske opponere og mene, at vi – ligesom Ernsts mor, er godt i gang med at briste de magiske bobler med opfordringen til at lade børnene arbejde og lege med filmens sprog. Børn har det med levende billeder, som de har det med julemanden: Som helt små tror de på hans virkelige eksistens. Så en dag opdager de, at han bare er en fiktiv figur, der kan tage skægget af. Men mange børn vælger så alligevel at lade som om, de tror på hans eksistens – specielt når de møder ham d. 12. december på gågaden med karameller i hånden, eller i de utallige julefilm, hvor julemanden vitterligt kommer flyvende i sin kane hen over stjernehimlen ...

Med andre ord kan vi jo ikke lade være med – børn som voksne – at blive forført af filmens magiske univers vel at mærke, hvis filmens fortælling griber os om hjertet, så vi aldrig glemmer suget i maven, da Ernst sprang ud fra 10 m vippen! ●

Af Ditte Mejlhede

Uddannelseskonsulent, Det Danske Filminstitut

DITTE MEJLHEDE Cand.mag. Uddannelseskonsulent på Det Danske Filminstitut. Idéudvikler og afvikler af en række filmkurser til undervisningssektoren og den pædagogiske sektor, herunder *Filmpilot*. Medskaber af efteruddannelserne Film- & Medieuddannelsen og Diplomuuddannelsen i formidling af kunst og kultur til børn og unge. Har arbejdet som højskolelærer, researcher på TV 2 Østjylland og informationsmedarbejder i Det Danske Filminstituts afdeling i Århus.

FILM SOM KULTUREL ØJENÅBNER

HANNE DUUS
Lektor og kommunikations-
medarbejder,
VIA University College

LINE ARLIEN-SØBORG
Kreativ formidler,
Det Danske Filminstitut

Filmfortællinger fra andre kulturer kan være en enkel indgang til at tale om følelsen af at være anderledes. Samtidig kan de bryde og inspirere vores traditionelle opfattelse af, hvordan en fortælling er konstrueret.

"En dag foreslog jeg en praktikant, at hun skulle se filmen igennem børnene. Så satte hun sig med ryggen til skærmen og iagttog børnene i stedet. Og det viste sig, at hun sagtens kunne følge med i filmen. For hun kendte allerede fortællingens form uden at kende filmen, og på børnenes kropssprog kunne hun aflæse, hvor i forløbet vi befandt os." Martin Kirkegaard, pædagog

VI VIDEREGIVER DE HISTORIER TIL BØRNE, SOM VI SELV ER FASCINEREDE AF

Når verden bliver mere kompleks, skal børns omverdensforståelse skærpes og pædagogers kulturformidling nuanceres.

Børn skal lære, at verden kan anskues fra mange forskellige vinkler. De skal forstå, at der findes mange måder at se verden på. Og de skal forstå, at gensidig forståelse for kulturelle koder er med til at bygge bro imellem mennesker.

Fra børn er helt små får de fortalt historier. Det handler om gode oplevelser, trygge rammer og om en særlig stund. Når vi fortæller, videregiver vi de historier, vi selv er fascinerede af. Og som vi mener har så stor betydning, at barnet også skal høre dem. Ubevidst eller bevidst er vi i gang med at påvirke barnet med udvalgte fortællinger. Vi er i gang med at skabe et særligt blik på verden. Vi er i gang med at danne barnets selvforståelse i vores kulturelle billede.

Fortællingerne har lært os bestemte måder at forstå verden på. Og vi kender strukturen så godt, at vi ved, hvad vi kan forvente. I en normal vestlig fortælling er der en begyndelse, en konflikt, en løsning af konflikten og en efterfølgende afslutning – et årsagsvirkningsforløb. Ved at fokusere på fortællinger fra andre kulturer, forstyrrer vi de vante fortællekemaer og åbner for undren og nye forventninger.

Som voksne bryder vi ofte med den velkendte fortælleform. Vi vælger at blive forstyrrede i vores kendte forståelse af verden og bruger det bevidst til at udvide vores horisont. Som en opdagelsesrejsende træder vi ind i nye universer og tilegner os de nye kulturer. Helt bevidst forsøger vi at glemme vores for-forståelse for at kunne modtage det nye med åbne arme. Som på en udlandsrejse bliver vi pludselig

opmærksomme på, hvordan man opfører sig anderledes her. Det skaber både undren og forståelse for det fremmede lands skikke og giver samtidig et nyt perspektiv på skikkene i ens eget land.

ETNOGRAFISKE UNDERSØGELSESMETODER

Men når vi skal indvie børn i fortællingernes landskab, fastholder vi ofte de velkendte fortællerammer, vi som voksne er fortrolige med. Vi ønsker på den måde at skabe trygge og enkle rammer, der ikke forstyrrer deres verdensbillede. Og det selvom moderne børn er medie- og filmkyndige og navigerer i medieverdenen på egen hånd. De møder ofte nye fortællinger og fortælleformer på deres færd. Asiatiske tegnefilm fylder f.eks. en del i vestlige børns filmunivers, der ellers hidtil primært har været præget af amerikansk filmtradition. Det betyder, at de ikke nødvendigvis tager den vestlige kulturs foretrukne fortælling for givet. Det er således ikke længere kun den traditionelle dannelsesfortælling, som børnene får overleveret via den voksne. I stedet må vi formode, at børn i løbet af en årrække vil blande fortælleformer fra hele verden og på den måde skabe anderledes kulturelle forståelser end dem, der i dag er grundlaget for en gængs vestlig kulturforståelse.

For at imødekomme denne strukturændring i de kulturelle mønstre må pædagoger gå ind i børns medie- og filmvaner med samme nysgerrige blik, som når de møder nye, voksne fortælleformer. Og her kan de hente hjælp i den etnografiske videnskab, der med udgangspunkt i feltarbejdet, undersøger nye kulturer med en blanding af deltagelse og observation. På den ene side en iagttagelse af noget nyt uden at blande sig, og på samme tid en indtræden i det nye med spørgsmål til alt, der kan undre. Især når det drejer sig om elementer, man genkender fra sin egen kultur. Man skal forsøge at glemme sin viden om det skete – 'det skolede blik'

– og i stedet stille spørgsmål ved alt, der kan undre – 'det nysgerrige blik'.

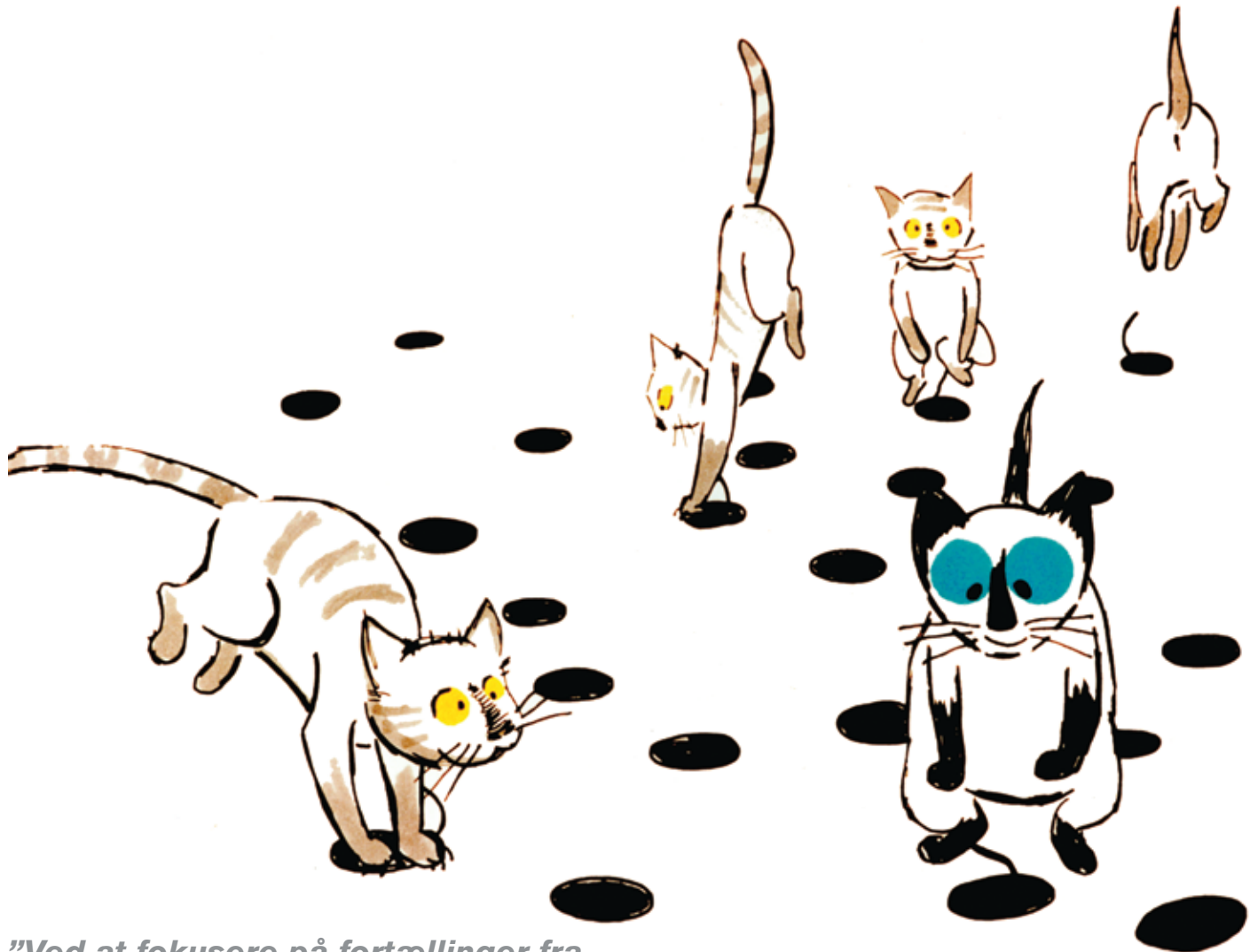
MIS MED DE BLÅ ØJNE

Som eksempel på et pædagogisk arbejde med andre kulturer, kan man se filmen *Mis med de blå øjne* (filmatisering af bogen af samme navn af maleren og forfatteren Egon Mathisen). Her møder Mis med de blå øjne en flok katte fra en anden kultur. Mis er åben over for de andre og vil gerne lege med dem. Men de er forbeholdne og ønsker hverken at kende ham eller hans kultur. Da de til sidst, hårdt tvunget af eksistentielle omstændigheder – eller grådighed – kommer ham i møde, viser det sig, at kulturmødet er profitabelt for dem. En ganske enkel historie, der i sit redundante formsprog og fortælling sagtens kan bruges sammen med de helt små børnehavebørn (og deres pædagoger).

Det er klart, at arbejdet med kulturelle forskelligheder er oplagt i sammenhænge, hvor der er mange tosprogede børn. Her blandes fortællerammerne konstant i dagligdagen. Børnene møder to eller flere kulturer: Én de har med hjemmefra, og den de møder i daginstitutionen. Disse børn vokser op og kan rumme flere slags fortællinger og tager ikke nødvendigvis den vestlige fortælleramme for givet.

ERNST I SVØMMEHALLEN

Tegnefilmen *Ernst i svømmehallen* handler om drengen Ernst, som skal i svømmehallen med sin mor. En god historie i et veldrejet filmsprog, der er ganske velegnet til at arbejde med film og børn i flere perspektiver. Alligevel er det en film, der har vakt problemer i pædagogiske kredse. For naturligvis er Ernst nøgen, og det er hans mor og de andre kvinder i baderummet også. Et lille nøgent barn i en offentlig svømmehal er tilsyneladende uskyldigt. Men netop nøgenheden har givet anledning til, at flere pædagoger har

"Ved at fokusere på fortællinger fra andre kulturer, forstyrrer vi de vante fortælleskemaer og åbner for undren og nye forventninger."

fravalgt at vise filmen i børnehaven, fordi de var bange for forældrenes reaktion. Det handler altså ikke om, hvorvidt de tror, at børnene kan håndtere filmen eller ej. Men om pædagogernes angst for forældrereaktioner. Eksemplet er ikke enestående og viser, hvor vigtigt det er, at pædagoger vælger deres kulturelle filmformidling ud fra film- og pædagogfaglige argumenter. Pædagoger skal nøje overveje, om det er en film, de gerne vil bruge i et bestemt pædagogisk ærinde, og om den pågældende børnegruppe kan kapere filmen?

"Vi skal turde være kulturformidlere. Overveje nøje, hvorfor vi gerne vil vise netop en bestemt film. Og så argumentere for vores valg med udgangspunkt i vores pædagogfaglighed. Hvis jeg med min pædagogfaglighed kan stå inde for en film, skal der meget til for, at jeg vælger den fra."

Martin Kirkegaard, pædagog

FILM SKAL SES I BIOGRAFEN OG I BØRNEHAVEN ... OG DERHJEMME

På *Filmpilot*-uddannelsen arbejder vi med tre forskellige filmrum, hvor filmoplevelsen kan bruges som pædagogisk redskab.

Et oplagt filmrum er selvfølgelig biografen. Rummet er offentligt, og børn ser film, der er skabt af voksne for børn. Film der i flere tilfælde er udvalgt af en voksen, og som ses sammen med en voksen, der efterfølgende kan forholde sig til barnets oplevelse af filmen. Filmoplevelsen kan sammenlignes med en tur på kunstmuseum, hvor man får kunsten serveret i professionelle omgivelser.

Man kan også vælge at se film i børnehaven, hvor barnet er sammen med andre børn og pædagoger. Filmene vælges ofte af de voksne for børnene med et bestemt pædagogisk sigte. Til forskel fra biografen må der gerne samtales under filmen. Der er mulighed for, at børnene udveksler

ideer og indtryk under filmen, og pædagogen har mulighed for at iagttage det enkelte barn, mens det oplever filmen. Pædagogen kan også forholde sig til hele børnegruppens indbyrdes sociale forhold, der vil være påvirket af etablerede venskaber og af de indtryk, der kommer i løbet af filmen.

Men børn ser også film, når de er hjemme, og i mange tilfælde er det selvvalgte film. Moderne børn er tekniske genier og lærer hurtigt at betjene en fjernkontrol med adgang til paradisiske kanaler, såsom *Cartoon Network*, *Disney Channel*, *Nickelodeon* og andre utallige programmer direkte henvendt til børn. Eller de henter film fra deres eget filmbibliotek bestående af en perlerække af dvd'er. De sidder ofte alene med oplevelsen uden andre børn eller voksne til at udrede misforståelser, forklare det uklare eller til at forstyrre det barnlige land.

Fælles er, at i alle tre rum henter barnet råstoffer til sine filmoplevelser. Og for pædagogen er alle oplevelserne væsentlige i det pædagogiske arbejde med børn og film. Men de filmoplevelser barnet får i biografen sammen med pædagogen, og de film, der ses i børnehaven, har pædagogen direkte indflydelse på. Og de kan dermed inddrages i det pædagogiske arbejde med børns dannelse og kulturforståelse ●

Af Hanne Duus

Lektor og kommunikationsmedarbejder,
VIA University College

Line Arlien-Søborg

Kreativ formidler, Det Danske Filminstitut

”JEG HAR ALTID SYNTES, DET VAR EN BARNEPIGE, MEN NU SER JEG FILM HELT ANDERLEDES. DET MED AT SPLITTE FILM OP OG SE DEM MED JERES ØJNE, VAR EN AHA OPLEVELSE.”

”NAVNET ’FILMPILOT-UDDANNELSE’ SVARER HELT TIL MIN OPLEVELSE AF AT HAVE DELTAGET PÅ KURSET – GANSKE ENKELT FORDI I FIK MIG TIL AT FLYVE!”

VEJEN TIL DE GODE FILMOPLEVELSER FOR BØRN

DET DANSKE FILMINSTITUT

Det Danske Filminstitut udgiver film for børn og unge. Alle filmtitlerne findes i DFI-kataloget: www.dfi.dk/dfi-kataloget

Filmhits for børn er en dvd-serie, der samler en perlerække af de bedste film for børn fra 3-12 år.

Køb af film

Køb filmene på dvd til skoler, daginstitutioner, biblioteker, uddannelsesinstitutioner og foreninger: www.dfi.dk/dfi-kataloget

Hvor kan du købe filmene?

Biblioteksmedier, www.biblioteksmedier.dk
Bliv kunde: Biblioteksmediers kundeservice, tlf. 4486 7877 eller kundeservice@bibmed.dk

Skoler, biblioteker, daginstitutioner og uddannelsesinstitutioner kan tegne abonnement på Filmstriben: www.filmstriben.dk – en filmportal på nettet med et stort udvalg af DFIs film.

Hvor kan du låne filmene?

De fleste film fra DFI-kataloget kan lånes på landets biblioteker.

FILMFAGLIG OG PÆDAGOGISK RÅDGIVNING

Line Arlien-Søborg, kreativ formidler
lineas@dfi.dk / tlf. 3374 3518

Ditte Mejlhede, uddannelseskonsulent
ditem@dfi.dk / tlf. 3374 3443

Carsten Olsen, bibliotekskonsulent
carsteno@dfi.dk / tlf. 3374 3554

Abrikoser. Framegrab

FILMOPLEVELSER FOR BØRN I BIOGRAFEN

Børnebiffen

Er en gratis landsdækkende biografordning for børn i dagtilbuddene. Undersøg om din lokale biograf kan tilbyde

Børnebiffen

Børnebiffen i Cinemateket

Er en gratis biografordning i Cinemateket i København for børn fra 3-10 år. Se filmprogrammet på:

www.dfi.dk/boernebiffen.dk. Bestil billetter på tlf. 3374 3412

Bio min Bio

Er filmvisninger for hele familien hver anden søndag i Cinemateket i København. Målgruppen er børn fra 4-12 år – og deres familier. Se programmet på:

www.dfi.dk/boernebiffen.dk. Bestil billetter på tlf. 3374 3412

Filmpilot

Er efteruddannelse for pædagoger, børnekulturformidlere og børnebibliotekarer. Uddannelsen sætter fokus på at

anvende film som pædagogisk redskab.

Information om *Filmpilot* på: www.filmpilot.dk

Fra 2009 vil der blive udbudt en række *Filmpilot*-uddannelser – både flere-dages forløb, halvdags kurser og inspirationskurser til personale dage.

Er du interesseret i at høre nærmere om flere-dages *Filmpilot*-kurser og inspirationskurser til personale dage, kontakt:

VIA University College, Efter- og Videreuddannelsesdivisionen
Rudolfgårdsvej 1 / 8260 Viby J
bn@viauc.dk / tlf.: 6010 0128

For halvdags *Filmpilot*-kurser, kontakt:

Det Danske Filminstitut

Ditte Mejlhede, uddannelseskonsulent
ditem@dfi.dk / tlf. 3374 3443

Line Arlien-Søborg, kreativ formidler
lineas@dfi.dk / tlf. 3374 3518

ANDRE NYTTIGE LINKS

- Danske Børne- og Ungdomsfilmklubber: www.dabuf.dk og DaBUFs lejfilmnu: www.lejfilmnu.dk – en filmudlejningscentral til børnehaver m.fl.
- FILM-X – Det interaktive filmstudie for børn og unge på Det Danske Filminstitut: www.film-x.dk
- Medierådet for Børn og Unge: vurderer film og yder rådgivning om egnetheden af film for børn og unge: www.medieraadet.dk
- Ekko – magasin om film og medier: www.ekkofilm.dk
- Børnekulturens Netværk: www.boernekultur.dk
- Børnekulturportalen: www.boernogkultur.dk

FILMPILOT ARTIKELSAMLING OM FØRSKOLEBØRNS MØDE MED FILMEN MED EN PÆDAGOGISK OG ÆSTETISK VINKEL